

श्री शुद्धसिद्धान्त प्रकाश

(पंचरत्न साधे)

श्री शुद्धसिद्धान्त प्रकाश

અન્ય સ્વામિત્વના હક અન્યકારે સ્વાધીન રાખ્યા છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશ્ટ્રિ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૪૩ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૨૩૬ શિક્ષાના મુદ્દા

વિષય પર:૪૨

ॐ

तत्सत् श्री सद्गुरुभ्यो नमः
श्रीमद् श्रोत्रिय ब्रह्मनिष्ठ श्री शुकाचार्य महाराज
विरचित

श्रीशुक्रसिद्धान्तप्रकाश

(पंचरत्न साधे)

—[x]—

प्रकाशक—

शुक्रदेवोपासक नगीनलाल गंगाराम कापडीया
श्री. अंकलेश्वर

मुद्रकः—

लाललाल जवेरलाल परेल

नवयुग मुद्रणालय, सुरत

संवत् १८८१ आषाढ शुक्ल ११

मूल्य रु. ०-८-० (चार आना)

શ્રી ગણેશાયનમઃ

શ્રી હરિશરણાષ્ટક

ધ્યેય વદન્તિ શિવમેવ હિ કેચિદન્યે શક્તિ ગણેશમપરે તુ દિવાકરં
રૂપૈસ્તુ તૈરપિ વિભાસિ યતસ્ત્વમેવ તસ્માત્સ્વમેવ શરણું મમ શંખપાણે ૧૧
નો સોદરો ન જનકો જનની ન જાયા નૈવાત્મજો ન ચ કુલં વિપુલ બલવાં
સદૃશ્યને ન કિંચ કોડપિ સહાયકો મે તસ્માં ૧૨
નોપાસિના મદમપાસ્ય મયા મહાન્તસ્તીર્થાનિ આસ્તિકધિયા નહિ સેવિતાનિ ।
દેવાર્ચનં ચ વિધિવન્ન કૃતં કદાપિ તસ્માં ૧૩
દુર્વાસના મમ સદા પરિકર્યંયન્તિ ચિત્ત શરીરમપિ રોગગણા દહન્તિ ।
સજીવનં ચ પરહસ્ત ગતં સદૈવ તસ્માં ૧૪
પૂર્વં કૃતાનિ દુરિતાનિ મયા તુ યાનિ સ્મૃત્વાખિલાનિ હૃદયં પરિકર્યતે મે
ખ્યાતા ચ તે પતિતપાવનતા તુ યસ્મા તસ્માં ૧૫
દુષ્પં જરાજનનજં વિવિધાશ્ચ રોગાઃ કાકશ્વસકરજનિર્નિરયે ચ પાતઃ
ત્વદ્દિસ્મૃતેઃ ફલમિદં વિતતં હિ ક્ષોકે તસ્માં ૧૬
નીચાપિ પાપવક્તિનોડપિ વિનિન્દિતોડપિ જુષાત્ત્યાહમિતિ યસ્તુ કિલૈકવારમ
ત યચ્છસીશ નિજલોકમિતિ વ્રતં તે તસ્માં ૧૭
વેદેષુ ધર્મવચ્ચનેષુ તથાગમેષુ રામાયણેષુ ચ પુરાણકદમ્બકે વા
સર્વત્ર સર્વવિધિના ગદિતસ્ત્વમેવ તસ્માત્સ્વમેવ શરણું મમ શંખપાણે ૧૮

હરિઃ ઓમ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

વિષયાનુક્રમશુકા

વિષય	પૃષ્ઠ
દીપક મહાત્મ્ય	૩-૪
કર્તાવ્ય વિધિ	૫-૭
શુક સિદ્ધાન્ત પ્રકાશ	૮-૨૨
શ્રીમદ્ ભાગવત મહાત્મ્ય	૨૩-૨૪
શ્રીમદ્ ભાગવત દ્વાદશ સ્કંધ સાર	૨૫-૫૯
કર્મ પ્રકરણ	૬૦-૬૯
સિદ્ધાન્ત સારાષ્ટક	૬૮-૬૯
પરા પૂજા	૭૦-૭૨
શ્રી શુકાષ્ટક	૭૩-૭૪
ચતુશ્લોકી ભાગવતસાર... ..	૭૫
સપ્તશ્લોકી ગીતાસાર	૭૬
શ્રીમદ્ ભાગવતની આરતી	૭૭-૭૮
સાધનમાળા	૭૯
શ્લોક, ધુન્ય, મહાપ્રાર્થના	૮૦

સૂચના

શ્રી શુકદેવ વાનપ્રસ્થાશ્રમ-યા-ભાગવત મંડળના કાર્યને
નિભાવી વૃદ્ધિ કરવા શ્રેયઃ સાધક વર્ગે મદદ આપવી.

નિયમે તથા વ્યવસ્થા બાંધવા મળેા યા લખેા—

શ્રી સદગુરુ શુકદેવ આજ્ઞાથી

શ્રી શુકદેવોપાસક

તંત્રી-હીરાલાલ છબનલાલ તારકશ

મુ. અંકલેશ્વર.

!! શ્રી શુક્રદેવો વિજ્યતે !!

અર્પણપત્રિકા

મહારા પ્રેમી હરિજનો ! હું મહારા સદ્ભાગ્યનું શુ વર્ણન કરે ?
કશું છે કે મોક્ષ મૂલં ગુરુ કૃપા । અર્થાત્ “શ્રી સદ્ગુરુ દેવની
જેના ઉપર કૃપા થાય છે, તેનું જ કલ્યાણ છે.” એમ શ્રી શંકર ભગ-
વાને શ્રીમુખે પાર્વતીજીને કહ્યું છે. તો તે સદ્ગુરુ દેવની મહારા જેવા
રક્ત સેવક ઉપર કેટલી અમી કૃપા થઈ ? અહો ! કેટલે જન્મના પુણ્ય
કર્મનો કંઠ થાય ત્યારે જ પ્રગટ પુરુષોત્તમની પ્રાપ્તિ થાય છે. શ્રી
સદ્ગુરુ પ્રભુની માર્ગ ઉપર પાણી કૃપા થઈ એમ હું માનું છું. કારણ
કે સદ્ગુરુ મહારાજ નિરંતર પ્રકટ પુરુષોત્તમ શ્રી શુક્રદેવ મૂર્તિ કંપ
તારે શ્રીમદ્ ભાગવતજી વિષે જ નિમગ્ન રહેતા તેઓશ્રીએ શ્રી પરબ્રહ્મની
ધૃતિશીલ પ્રેરણા કરાયેલો આ અન્ય બહાર પાડવા ઈચ્છા જણાવી,
એટલે પરમ ગુરુભક્ત શ્રી શુક્રદેવ સ્વરૂપમાં તક્ષીન રહેનાર મહારા
વડિલ ગુરુ બંધુ શ્રીયુત્ હીરાક્ષાલ ભાઈએ એ વાક્યોને વધારી અર્પ
સ્પષ્ટ લખી અને સુરત મન્ત્રગ બુવનના હમારા પ્રમુખ સદ્ગુરુ
હસ્ત શ્રી હરિપ્રસાદ મહારાજશ્રીએ, પ્રુદ્ધ સુધારી, છપાવી, પ્રકટ કરવા
મને હિંમત આપી તે માટે એમનો પણ અત્રે હું અત્યંત આભાર
માનું છું, માટે આ અમૂલ્ય અન્ય મુમુક્ષુ હરિજનોને, શ્રવણ મનન
કરી પોતાનું સાર્થક કરે, એ કારણથી હું મહારા સ્વર્ગસ્થ પૂજ્ય સ્વરૂપ
મામાશ્રી શા. યુનિસાલ પ્રાણજીવનદાસ જેઓએ મારી છેક બાલ્યાવ-
સ્થાથી અરદાસ રાખી, પોતાની અલંકૃત પ્રેમ દૃષ્ટિની જાયામાં ઉછેરી

[૨]

હાલની કંદક સમજ કોટિમાં લાવી મુક્યો છે, તેમના શ્રેયાર્થે આ પુસ્તક હું મહારા સદ્ગુરુ પરબ્રહ્મ પરમાત્માના ચરણ કમળમાં સેવારૂપે અર્પણ કરું છું, જેથી સર્વના અંતર્યામિરૂપે રહેલા પ્રભુશ્રી સદ્ગુરુદેવ પ્રસન્ન થઈ શ્રવણ મનન કરનાર સર્વ સાધકોનું કલ્યાણ કરે. દનિશમમ્

લી. શ્રી સદ્ગુરુ શ્રી શુક્રદેવ કિંકર
નગીનલાલ ગંગારામ કાપડીઆના
સપ્રેમ યથાચોગ્ય સહીત જયશુક્રદેવ

!! શ્રી સદ્ગુર ચરણ કમલેભ્યો નમઃ !!

દીપક મહાત્મ્ય

સમજી હરિજનોને શુભ સમાચાર

મહારા ત્રેમી હરિજનો !! આ પ્રચંડ કલિયુગમાં પરશ્વત્ત પરમાત્મા સદ્ગુર સચ્ચિદાનંદ પ્રકટ પુરુષોત્તમના ચરણ કમલમાં અનેક પ્રકારનું સકલ વિકલ્પ કરતું મન કરતું બહુજ કડીલું છે. માટેજ શ્રી કૃષ્ણચન્દ્ર ભગવાને ભગવદ્ ગીતામાં લખ્યું છે કે **આશ્ચર્ય વત્સ્યતિ કશ્ચિદેનમ્!!** ઇત્યાદિ વાક્યોનું તાત્પર્ય એકે કેટલાક એ પરમાત્માના સ્વરૂપને શાસ્ત્રના તથા આચાર્યના ઉપદેશથી આશ્ચર્યની પેઠે જુવે છે. તાત્પર્ય કે પોતે અસંભવના દોષથી દુષિત હોય છે; માટે ગુરુએ અને શાસ્ત્રોએ ઉપદેશ કરાયેલા સર્વત્ર વ્યાપક, નિત્ય, જ્ઞાન અને જ્ઞાનદમ્ભર્તિ, એવા આત્માના અઘૌઠિક રૂપને હન્દ્રગ્નજની પેઠે અસંભવિત હોય તેમ આશ્ચર્ય પામીને જુવે છે. કોઈ પુરૂષ આત્માને આશ્ચર્ય પામીને જુવે છે, કોઈ પુરૂષ આત્માને આશ્ચર્ય કારક વસ્તુની પેઠે વર્ણવે છે. ત્રીજો કોઈ પુરૂષ આત્માને આશ્ચર્યકારક વાર્તા સાંભળીને હોય તેમ સાંભળે છે. અને કોઈ વિપરિત ભાવનાવાળો મનુષ્ય આત્માના સ્વરૂપને સાંભળ્યા છતાં પણ તેને યથાર્થ રીતે ઓળખી શકતો નથી તેમ વક્તા પોતે પણ આત્મ સ્વરૂપનું કથન કરે છે. પરંતુ આત્માના સ્વરૂપને યથાર્થ રીતે સમજતો નથી; માટે સાધકની વૃત્તિ કોઈ મૂર્તિમાં ચોટતી નથી; પણ **ઝાતમ જ્યોતિઃ દુરબ્રહ્મ !!** “આત્મ સ્વરૂપ પરબ્રહ્મ છે.” જ્યોતિ પ્રત્યક્ષ રૂપે દીપક સ્વરૂપ છે. માટે ‘ગણ મદાત્માઓ આત્મપુરાણ અને શ્રીમદ્

આગવતમાં પણ શુકદેવજી જેવા એ દીપકનું સાદૃશ્ય આત્મસ્વરૂપ ને આપ્યું છે. તે પ્રમાણે ધણાક સાધકો દીપક પ્રકટાવી જોવાલિનું ધ્યાન કરે છે; તે યથાર્થજ છે. તેનો અનુવલ શ્રી સદ્ગુરુદ્વારા યથાર્થ મલી શકે છે, એમ જાણી શ્રી સદ્ગુરુ મહારાજે હરિજનના કલ્યાણને અથે પ્રગટ પુરુષોત્તમ દીપ બ્રહ્મનું સ્થાપન કર્યું છે, તેનો ખચ સદ્ગુરુ કૃપાથી એક હરિજન પણ આપી શકે, છતાં પણ સર્વને સરખું પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય, એ હેતુથી માત્ર વર્ષ દિવસે એક રૂપીઓજ સાધક પાસે લેવો એવો શ્રી સદ્ગુરુ દેવનો અભિપ્રાય છે. માટે મારા પ્રેમી બન્ધુઓ આ અલભ્ય લાભ લેવા માટે પોતાનું નામ નોંધાવશો-એજ વિનંતિ.

લી૦ શ્રી શુકચરણ શરણ

રંક દાસાનુ દાસ

શા. નગીનલાલ ગંગારામ કાપડીઆના

સપ્રેમ જ્યશુકદેવ સ્મરણ

તા. ૬. દરેક હરિજન ભાઈએ એ આ દીપક ૬૬માં જે અક્ષા હોય તે આપનું હોય તે ધનનેરસથી લાભ પાચમ સુધીમાં શ્રી શુકદેવજીના મંદિરમાં મોઃસાંચ, કારણ કે દિવાળીના દિવસમાં સદ્ગુરુ મંદિરમાં દીવો કરવો એના જેવું બીજું પુણ્ય શું હોય ? સુજોષુ કિંવહુના !!

“શ્રીશુકદેવગ્રન્થાદ”

શ્રોયસાધક માટે

કર્તવ્ય વિધિ

શ્રી શુકદેવાશ્રિત શ્રોયસાધક ધર્મના નિત્ય નિયમો.

(૧) ઇશ્વર સર્વ વ્યાપક-સર્વેશ્વર-સર્વાર્થામી છે, એવો દૃઢ નિશ્ચય રાખી સાકાર નિરાકારના વાદવિવાદમાં પડવું નહિ.

(૨) શબ્દ સ્વરૂપ શ્રી શુકદેવજી પ્રભુવત્તીર્થ સર્વવ્યાપક છે અને તેજ સર્વના પરમ ગુરુ છે.

(૩) શ્રોત્રિય બ્રહ્મનિષ્ઠ તથા જે અભેદવાદી હોય તેનોજ ઉપદેશ અહણુ કરવો.

(૪) ઇશ્વરજી સર્વ મનોરથ પૂર્ણ કર્તા છે, એવો દૃઢ નિશ્ચય રાખી ઢોંગી ધુતારાઓના વચનથી કસાવું નહિ તેમજ કોઈ ચમત્કારથી લોભાવું નહિ.

(૫) પરમેશ્વર એક છે અને ગણપતી, દેવિ, શંકર વિગેરે સર્વે ઇશ્વરની મૂર્તિ છે, પણ તે જૂઠા છે એમ કદી માનવું નહિ. કારણ કે સર્વશક્તિમાન પ્રભુએ જેવાં જેવાં કાર્યો કરવાં હોય તેવાં તેવાં સ્વરૂપ ધારણ કર્યાં છે.

(૬) બ્રાહ્મણ, સંત વિગેરે સત્પાત્રોની, પરમેશ્વરનું સ્વરૂપ જાણી તેની સહિત પ્રભુજી સેવા કરવી પણ તે આપ આપજી, કે અનુમતિ

કરશે એવો જરા ભય કે ભ્રાજ રાખવો નહિ, કારણ કે દયાળુ પ્રભુ કોઈ દિવસ કોઈનું યગાડતાંજ નથી.

(૭) સંસાર મિથ્યા નાશવંત છે એવો દૃઢ નિશ્ચય કરી વહેમોને અંતરમાંથી દુર કરવા; કારણ કે જેવો વહેમ (સશય) રાખીએ તેવુંજ ફળ થાય છે.

(૮) સદ્ગુરુએ આપેલા ગુરૂ મંત્રનો જપ જરા પણ વિસારવો નહિ, તથા એ પાંચ તત્ત્વમાં સર્વ બ્રહ્માંડ આવી ગયું છે એમ, જાણી એજ મંત્ર તારક અને સર્વોપરી છે એવી દૃઢ આસ્થા રાખી અર્થ-પૂર્વક જપ કરવો.

(૯) કોઈની નિંદા કરવી નહિ, તેમજ કોઈનો તિરસ્કાર કરવો નહિ તથા કોઈ સાથે વૈર રાખવું નહિ.

(૧૦) ચોરી, જરી, હિંસા અસત્ય અને વ્યસન તેને ત્યાગ કરવાં, તથા એ પાંચ અવગુણોવાળો હોય તેનો સંગ કરવો નહિ.

(૧૧) આત્મા સત્ય છે અને જગત મિથ્યા છે તથા હું પૂર્વ-કર્મના સંબંધથી એ જગત સાથે જોડાયો હતો તે હવે ગુરૂકૃપાથી મુક્ત થયો છું એમ માનવું.

(૧૨) નિત્ય સત્સંગ તથા શાસ્ત્રનો એટલે ગીતા, ભાગવત, વિષ્ણુ સહસ્રનામ, યોગવાશિષ્ઠ વિગેરેનો અભ્યાસ રાખવો.

(૧૩) શક્તિ પ્રમાણે શુદ્ધતા રાખવી અને વર્ણાશ્રમના ધર્મો યથાશક્તિ પાળવા.

(૧૪) વિવેક વૈગ્યાદિ સાધનો મારામાં કેટલાં છે અને કેટલાં ન્યૂન છે, તેનો અને પ્રભુ પ્રસન્ન થાય એવાં કેટલાં કામ થયાં અને જેર્યાજખી કેટલા થયાં તેનો દરરોજ સુતી વખતે વિચાર કરવો.

[૭]

(૧૫) માચા મહા પ્રયત્ને હોઠથી તેમાંથી છુટતું અત્યંત કઠણ છે, એમ ગાણી જીવપણાની કંઠુસાધ અને સંકોચ છુટવા માટે પોતાની કમાઈમાંથી રૂપીએ આતો, અર્ધો આતો અથવા પૈ મધ્યર પ્રિત્યર્થે કાઢતી, તથા વરસ દિવસમાં થોડા દિવસ તિર્થવાસ નિમિત્ત કાઢવા.

(૧૬) દરરોજ પ્રાતઃકાળે નિત્યકર્મ, યોગ, પાઠ, વિગેરે કરવું જોઈએ. આ ઉપર લખેલા સોળ નિયમો પાળે તેજ શ્રી ગુરુદેવજીનો ભક્ત છે; અને તેણે દરરોજ આ પુસ્તક ગુરુ પ્રસાદ છે, 'એમ ગાણી થોડો થોડો પાઠ કરવો.

શુક સિદ્ધાંત પ્રકાશ

ૐ

શ્રી શુકં સુલલાતારં જાતારં મલસાગરાત્ ।
સત્યપ્રકાશ કર્તારં શબ્દરૂપં નમામ્યહમ્ ॥૧॥
સ્વેદદેવં ગુરુત્વા જિજ્ઞાસુર્ના હિતાવચ્ચ ॥
શુક સિદ્ધાંતઃ પ્રયોજ્યં યથામતિ ચિરન્નયેતે ॥૨॥

(અર્થ) સુખશાંતીને આપનાર ભવસાગરથી રક્ષણ કરનાર તથા
સત્યપ્રકાશ કરનાર શબ્દ રૂપ શ્રી શુકદેવજીને નમસ્કાર કરું છું. ૧

પોતાના હૃદયે શુકશ્રી શુકદેવજીને નમસ્કાર કરીને જિજ્ઞાસુ-
ઓના હિતને માટે આ “ શુકસિદ્ધાંત પ્રકાશ ” ગ્રંથ યથાબુદ્ધિ
રચાય છે. ૨

એક પ્રવાસી સત્યસોધક જિજ્ઞાસુ હરિજન પોતાનાજ કલ્યાણને
માટે દેશવિદેશ ફરતાં ધણીજ સંત મહાત્માઓની સેવા બળવી તેમને
પ્રસન્ન કરી છેવટ એ પ્રશ્ન પુછતો કે હે કૃપાસાગર! આ સંસાર-
સિંદુમાં દુખકાં ખાતો ખાતો મોહ રૂપી જલમાં, લોભની ભેદરમાં
તાણતો માયા વમળમાં દુખનો હું આપને ભવસાગર પાર થવા
શરણુ થયો છું.

માટે દયા કરી દાસને દુઃખ દરિયામાં કાળ વ્યાળ (સર્પ) ના
અપ્પથી છોડાવશે.

આવાં સ્નેહયુક્ત વચન સાંભળી દયાળુ સતો તેને પોતાના અનુભવ પ્રમાણે અનેક યુક્તિ પ્રયુક્તિવાળાં કથ્યાણુનાં સાધનો બતાવતા અને કહેતા કે તું તીર્થ યાત્રા કર. કોઈ કહે યજ્ઞો કર. કોઈ કહે શૈકરની ઉપાસના કર. કોઈ કહે વિષ્ણુની ઉપાસના કર. કોઈ કહે ગણપતિની કોઈ કહે સૂર્યની અને કોઈ કહે માનાની એમ જુદી જુદી રીતે જોને જોવો અનુભવ તે રીતે એ જીજ્ઞાસુ સત્યશોધકને કહેતા પણ બિચારો સત્યશોધક જીજ્ઞાસુ તો એઓના જુદા જુદા વિચારોના સાધનથી કલટો વધારે ભ્રમિત થઈને સંસયમાં પડ્યો અને એકાંતમાં એસી ધણીજ એકામ્ભૂતથી સર્વ વ્યાપક પ્રભુનું ધ્યાન કરી રદન કરતાં દયાળુ પ્રભુની પ્રાર્થના કરતા લાગ્યો કે હે દીનબંધુ ! હે દીનાનાથ પતિતપાવન ! અધમઉદ્ધારણુ ! પ્રભો ! આપનો સર્વવ્યાપક, સર્વનિયંતા, સર્વાંતર્યામી, સર્વના પ્રકાશક શાસ્ત્રમાં લખાયા છે. એવું તારવાર સતોના મુખથી તથા મંથોના અવલોકનથી દિન દિને જાણ્યા છે.

તો હે દયાળુ પ્રભુ ! મારા શા અપરાધથી હું નિર્ભાગ્યને દર્શન આપતા નથી ! કદાચ હું અત્યંત અપરાધી હોઉં તો આપે ધણીજ અપરાધી જીવો, અન્નમેલ, ગજ, ગુણીકા, પાર્ધી વિગેરે તાર્યા છે. મારેજ આપનું નામ પતિતપાવન અધમ ઉદ્ધારણુ પડ્યું છે. તો હું રંક દાસ ઉપર રહેમ નહિ કરતાં કંઈ જુદા કેમ થયા છે. ?

હે પ્રભો ! હવે મારું ધૈર્ય છુટી ગયું. અને કામ ક્રોધ ભોભ મોહ શત્રુઓ અત્યંત સતાવવા લાગ્યા. આપને સામુ નહિ જોશો તો આ દુઃખ દરિયામાં ઘસતો કોઈ બેઠી નથી મારે શત્રુઓના પંજમાં

ફસાઈ લક્ષ્યોર્થાશીના ફેરામાં આવવું તેના કરતાં હું મારા પ્રાણ આપનેજ અર્પણ કરી કૃતાર્થ થઈશ.

આવો નિશ્ચય કરી અન્ન જળ નિદ્રા ત્યાગ કરી એકદમ પેસોં સત્યશોધક જીજ્ઞાસુ હરિજન નિર્જન સ્થાનમાં એકસોજ નેત્ર મીચી બેસી રહ્યા એટલ્લમાં તેને મુઠ્ઠાં અમલી ગઈ શરીરની શુદ્ધિ રહી નહિ એટલે એક બાળ યોગી જેઓ નીર્દંડ જેમની પાસે કાંઈ પણ વસ્ત્ર પાત્ર નહિ તેમજ મસ્તક ઉપર ધુટ્ટા કેશો શોભા રહેલા, બાણે બાળ સૂર્ય, રત્નિના અધકારને મટાડી, ધ્રુવડોને આંખ વિચાવી કમળોને પ્રકુલ્લીત કરતો, તથા સર્વ મનોરથ પુર્ણ કરતો, દીનકર જેમ પ્રગટ થાય તેવી રીતે આ યોગીરાજ પણ અજ્ઞાન રૂપી અધકારને મટાડતા બેઠવાડીઓના નેત્રોને બંધ કરાવતા સત્ય શોધકોના મન રૂપી કમળો પ્રકુલ્લીત કરતા જીજ્ઞાસુ શરણાંગત સેવકોના મનોરથ પુર્ણ કરતા પ્રકટ થયા.

તેને જોઈ એકદમ આશ્ચર્યથી દર્શન કરી ચકીત થઈ ગયો. સત્યશોધક જીજ્ઞાસુને ગભરાયલો જોઈ દયાળુ પ્રભુ શાંતિ આપતા મદ્દ હાસ્ય કરી મધુર વચનથી બોલ્યા.

હે વત્સ ! તું ચિન્તા કરીશ નહિ. તારી દૃઢપ્રતિજ્ઞા તથા સત્યવ્રતથી પ્રસન્ન થઈ હું તને દર્શન આપવાજ બાબ્બો છું. તારા મનની શંકાઓ મટાડનાર કાલે તને એક મહાત્મા મારા જેવી આકૃતિવાળા મળશે. તેની આગળ તારી સઘળી શંકાઓ નિવેદન કરજે એટલે તે તારા મનનું સમાધાન કરશે.

એમ કહી તે અનુગ્રહ કરવા આવેલા ભગવાન અતંધ્યાન થઈ ગયા.

પેલો સત્યશોધક જીજ્ઞાસુ તો બિચારો ઘણીજ શોધાનુર ટૂંતિથી નિઃસત્ત્વ જેવો અચેત થઇને પડ્યો.

થોડીવારે શુદ્ધિ આવી અને દયાલુ પ્રભુએ કહેલાં વચનો ધ્યાનમાં રાખી પ્રાતઃકાળમાં પોતાના નિલનિયમથી પરવારી મહાત્માની ખોળ (શોષ) માં નિકળ્યો. ફરતાં ફરતાં એક સુંદર અશ્વત્થ વૃક્ષ નીચે બેઠેલા એક મહાત્મા સત્ત્વ પ્રકાશક શબ્દ શરૂ કરી શુક્રદેવજીનું સ્મરણ કરતાં તેણે બેઠેલા જોયા.

જેઓની આકૃતિ ઘણીજ સ્નાંત, અવસ્થા કિશોર તથા રમ્ય કાંતિવાન હતી. જેઓ સિદ્ધાસનવાળી કાંઈ જાળ કરતા હોય એમ દેખાતા હતા. જેઓની દૃષ્ટિ નાસિકાએ તથા કાંઈકે મિલિત નેત્ર જેવી હતી. બેડે હસ્તકમળ પોતાના સાથજો ઉપર રાખેલા હતા, તથા જેમની મુખમુદ્રા પ્રસન્નતાયુક્ત ભકતોના અનુચિત કરતી જણાતી હતી. માથા ઉપર કાળા વાંકા કેશો છુટા ઉડતા હતા તથા લગાટે ભસ્મ ધારણ કરેલી હતી અને જેઓએ વસ્ત્રમાં એક કોપીન માત્ર ધારણ કરેલું હતું એ શિવાય જેમની પાસે કાંઈ પણ વસ્ત્ર કે પાત્ર જોવામાં આવતું નહિ હતું. તે ઉપરથી ખરેખર જીજ્ઞાસુઓના મનમાં ત્યાગ ટૂંતિની અસર ઉત્પન્ન કરનાર વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થતો હતો.

આવા મહાત્મા પુરૂષનાં પુણ્યદર્શન કરી પેલો સત્ત્વ-શોધક જીજ્ઞાસુ તેમની પાસે આજ્ઞા અને સાશ્વત્ત્વ દંડવત પ્રણામ કરીને બેઠો ત્યારે મહાત્માએ પોતાના હસ્ત કમળથી તેને આહર સહાર કર્યો અને પોતાના ક્યાનમાં ભાગ્યવતના મોક્ષનું રક્ષણ કરતાં કરતાં તે મહાત્માના મુખથી એવું વાક્ય પેલા જીજ્ઞાસુના સાંભળવામાં આવ્યું કે.

[૧૨]

સોક.

યોર્ગીદ્રાયનમસ્તસ્યૈ શ્રુત્વાયમ્બ્રહ્મકપિણે ॥

સંસારસર્પદંષ્ટ્રયો વિષ્ણુરાત્રમમ્મુચત્ ૧ ॥

(અર્થ) સર્વે યોગીઓમાં એટલું બહારપ શ્રી શુકદેવજીને નમસ્કાર, જેમણે સંસાર સર્પથી કરાવવા પારિક્ષિત રાગને મુકા કર્યો “ભા. અ. ૧૩ શ્લો. ૨૧”

આમાં વચન સાંભળી સત્ય શોધક છતાંય વિનંતી કરીને કહે છે કે હે શુરો ! મારી ઉપર આપ ગુસ્સે નહિ થાઓ તો હું મંદ બુદ્ધિ આપની આગળ કંઈ શંકા નિવેદન કરવા ઈચ્છું છું.

સત્યોધકના આવા વિનયયુક્ત વચન સાંભળી મહાત્મા ધણીજ પ્રસન્નતા બતાવી મધુરવચનથી બોલ્યા.

હે વત્સ ! તારે જે શંકા હોય તે સર્વે નિર્ભયતાથી કહે હું તેનો યથાયોગ્ય સાક્ષ પ્રમાણે ઉત્તર આપીશ.

સત્યોધક—હે શુરો ! શ્રી શુકદેવજીનું તમે સ્મરણ કરો છો નેનું શું કારણ ? અને શુકદેવજી કોણ ? તથા આજ દીન ક્ષેત્રી એનો પ્રચાર કેમ બજાવ્યો નહિ.

મહાત્મા—હે વત્સ ! પ્રથમ સામાન્ય રીતે જ્ઞાન થયા પછી જ્યેષ્ઠ વસ્તુનું વિશેષ જ્ઞાન થાય છે માટે પ્રથમ તો સામાન્ય રીતે શુકદેવજીને ઓળખવા માટે કહું તે મહા સહિત સાંભળ.

જેઓએ શ્રીમદ્ભાગવત સાક્ષ આ કળીકાળને વિશે પ્રકાસ કરી ગંગા કિનારે સર્વ રૂપિ મુનિનીં સભામાં પરિક્ષિત રાગને શ્રવણ કરાવ્યું.

[૧૩]

સ્તોક.

કાલ જ્યાલ મુક્તપ્રાસ અસનિર્નાશ દેતવે ॥
ધીમદ્ભાગવતં શાસ્ત્રં કલૌ કીરિણ માર્ણતં ॥
વતસ્માદપરં કિંચિન્મનઃ સુખ્યે નવિષતે ॥
જન્માંતરે મથેત્પુણ્યં તદા ભાગવતં લહેત ॥

કાળ રૂપી સર્પના મુખથી ભય પામતા મુરુકુઓને મુક્ત થવા માટે શ્રીમદ્ભાગવત શાસ્ત્ર કળીયુગને વિષે શ્રી શુકદેવજીએ પ્રકાશ કર્યું છે.

એ ભાગવત શાસ્ત્રવિના મનને શુદ્ધિ કરનાર કાંઈ પણ બીજું સાધન નથી.

શંકા—ત્યારે કેમ સર્વે લોકો શ્રીમદ્ભાગવતનેજ ગ્રહણ કરતા નથી.

સમાધાન—ત્યારે અનેક જન્મનું પુણ્ય હોય ત્યારે ભાગવત પ્રાપ્ત થાય છે. અનેક જન્મના પુણ્યના પ્રભાવથીજ શ્રીમદ્ભાગવતનું રહસ્ય માલમ પડે છે એમ માત્ર શબ્દથીજ માનવાનું નથી પણ અનુભવથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે શ્રીમદ્ભાગવતમાં શ્રુતિ સ્મૃતિના સિદ્ધાંતો કેવાં સમાયલાં છે જેનું વર્ણન કરવું તે સૂર્યનારાયણને સાધવા દીપક પ્રકાશવા જેવું અને સોનાને રસવા જેવું છે.

એ ઉપરથી પણ એમજ સિદ્ધ થાય છે કે શ્રીમદ્ભાગવત શાસ્ત્ર કેવળ તત્વ સિદ્ધાંત છે.

હવે શંકા થશે કે બીજા ગ્રંથો કરતાં એમાં એટલું બધું રહસ્ય કેમ સમાયલું છે ? તો તેનું સમાધાન એજ કે જે ગ્રંથ કર્તાનો જે

સિદ્ધાંત હોય તેજ સિદ્ધાંત તેમના વ્યાખ્યાન યા ગ્રંથમાં આવે તે નિવિવાદ છે.

માટે શ્રી શુકદેવ એ પોતે નિર્લક નિરપેક્ષપાત તથા સત્ય પ્રકાશક જીવન્મુક્ત સમ્યક્ષનંદ સ્વરૂપ શુદ્ધાદૈત સિદ્ધાંત પ્રતિપાદક ગાનભક્તિ વૈરાગ્યના સિદ્ધ હતા માટેજ તેમનું શાસ્ત્ર પણ એ સર્વ શ્રેષ્ઠ ગુણયુક્ત જગત જાહેર સામ્રાજ્યપાંજરે શોભે છે તે સર્વ વિદ્વજ્ઞાન મુક્ત મુમુક્ષુ, વિપત્તી, પામર, મનુષ્યોને સ્વમતિ અનુસાર માન્ય છે.

માટે હે વત્સ ! જો તું ભાગવત સિદ્ધાંત ને માનતોજ હોય તો ભાગવતાચાર્ય શ્રી શુકદેવજીને પણ માનવા જોઈએ કારણ સખ્તાદ કરનાર 'અલ્પશુનું' વરણ પણ શ્રી શુકદેવજીપેજ છે, ક્યું છે-કે,

શ્લોક.

શુકલપમ્બોદહ સર્વ શાસ્ત્ર વિશારદ ॥

પત્નકથા પ્રકાશેત મદ્જ્ઞાન વિનાશય ॥

(અર્થ) હે શુકરૂપ, જ્ઞાન વિજ્ઞાનને જાણનાર ' સર્વ શાસ્ત્રમાં નિપુણ, આ કથાના પ્રકાશથી માટે અજ્ઞાન નાશ કરે.

જો શુકદેવનું શાસ્ત્ર પડેન કરનારને પણ શુક રૂપે માનવા, તો પુણ્યપાદ શ્રી શુકદેવજી પોતે તો જગત પુણ્યજ છે એમાં શી શંકા હોય ?

મદ્જ્ઞાન—હે વત્સ ! આવા ઘોર કળીકાળમાં તરવાનો ઉપાય પરમાત્માની કિર્તન ભક્તિ વિના ખીજો છેજ નહિ, તો કિર્તન ભક્તિના મુખ્યચાર્ય ગુરુ શ્રી શુકદેવજીજ છે.

[૧૫]

શ્લોક.

શ્રી વિષ્ણોઃ શ્રવણે પરિક્ષિત મુદ્ધૈયાસકઃ કર્તીને ।
પ્રહ્લાદસ્મરણે તદંગિ મજને લક્ષ્મિ પૃથુ પૂજને ॥
અકૂરસ્ત્વભિવંદને કપિપતિદાસ્યેચસચ્ચેડ્ઝુન ।
સર્વસ્વાત્મનિવેદને બલિરભૂત્ કૈબલ્યમેતેવિદુઃ ॥ ૧ ॥

(અર્થ) શ્રી વિષ્ણુની શ્રવણ ભક્તિ પરીક્ષિત રાગ્યે કરી. ૨ કર્તીને ભક્તિ શુકદેવજીએ કરી. ૩ સ્મરણ ભક્તિ પ્રહ્લાદજીએ કરી, ૪ ચરણ પૂજ લક્ષ્મિજીએ કરી, ૫ અર્ચન ભક્તિ પૃથુરાગ્યે કરી, ૬ અકૂરજીએ વંદન ભક્તિ કરી, ૭ હનુમાને દાસ્ય ભક્તિ કરી, ૮ અર્જુને સખા ભક્તિ કરી, ૯ ને બલિરાગ્યે આત્મ નિવેદન ભક્તિ કરી આ પ્રમાણે નવધા ભક્તિના અગ્રણીઓ (મુખ્ય) અધિકારીઓ ગણાવ્યા.

શંકા—નવધા ભક્તિમાં મુખ્ય કિર્તન ભક્તિજ શ્રેષ્ઠ ગણી તેનું શું કારણ ?

સમાધાન

શ્લોક

કૃતેયથાયતોવિષ્ણુ ત્રેતાયાંયજતાં મલ્લૈઃ ॥
હાપરે પરિચર્યાશં કલોતદ્ધરિકિર્તનાત્ ॥ ૧૨ ॥

ભાગવત ઠા. અ. ૩ શ્લોક ૫૨.

(અર્થ) સત્યુગમાં વિષ્ણુનું ધ્યાન કરવાથી જે ફલ પ્રાપ્ત થાય, ત્રેતાયુગને વિષે યત્ન કરવાથી, ઠાપરમાં પૂજન કરવાથી જે ફલ પ્રાપ્ત થાય, તે પ્રસિદ્ધિયુગમાં કિર્તન ભક્તિથી ફળ થાય છે.

[૧૬]

વળી કિર્તન ભક્તિમાં ઝાણ રીતે અવલુ, દાસ્ય, પૂજન, અર્ચન, સખ્ય, આત્મનિવેદન વંદન વિગેરે ભક્તિ આવી જાય છે અને કળિ-યુગમાં કિર્તન ભક્તિ વિશેષ કરીને કહી છે.

હવે કિર્તન ભક્તિના મુખ્ય આચાર્ય શ્રી શુકદેવજી છે.

જે જ્ઞાન જેના મુખ્ય આચાર્ય પાસે મળે તેનું અન્ય રીતે સિદ્ધ થતું (મળતું) નથી એ નિર્વિવાદ છે.

આજકાલ ધણીજ પ્રેમી ભક્તો કિર્તન ભક્તિ કરે છે. અને કરાવે છે. જેથી ઉત્તમ સિદ્ધિને પામ્યા પછી પ્રકાશ રીતે શ્રી શુકદેવજીનું સ્મરણ કિર્તન પ્રકટ નહિ કર્યું, તેવું કારણ તો તેઓ જાણે ! (માત્ર પોતાનું નામજ પ્રખ્યાત થવા.)

શુકદેવજીનું સ્મરણ કરવાનું બીજું પણ મુખ્ય કારણ છે કે આ સંસારમાં સર્વે પ્રાણીઓ ધણે ભાગે વિપયાસકત હોય છે તો જ્યાં સુધી વિષમોના આવરણો દુર થાય નહિ ત્યાં સુધી પ્રભુ ભક્તિની તો આશાજ શી કરવી ?

શ્લોક

વિષયાવિષ્ટચિત્તાનાં વિષ્ણવાવેશોવિહુરતઃ

વારુણીદિગ્ગતં વસ્તુ વ્રજનૈત્રીકિમાપ્નુયાત્ ॥

(અર્થ) વિષય વાસનાથી યુક્ત ચિત્તમાં વિપ્લવનો આવેશ થવો જેમ પશ્ચિમ દિશામાં વસ્તુ હોય તે પુર્વ દિશામાં જવા વાળાને તેનો લાભ થવો દુર્લભ (અશક્ય) છે, તેમ વિષય ચિત્તમાં પણ ભગવદ્દાવેશ દુષ્પ્રાપ્ય છે.

[૧૭]

તો વિષય વાસના દૂર થવા માટે મુક્ત પુરુષોનાં ચરિત્ર સાંભળવા તેનું સ્મરણ કર્તૃત્વ ઉપાસના કરવી, એજ મુખ્ય કારણ છે. તો હવે મુક્ત કોણ ?

સ્લોક.

કૃષ્ણ ભોગી શુક ત્યાગી નૃપૌ જનક રાઘવૌ
વશિષ્ઠ કર્મકર્તા ચ પંચૈતે સમદર્શિનઃ ॥

(અર્થ) કૃષ્ણ ભોગી, શુકદેવજી સાગી, રાજા જનક અને રામચંદ્ર તથા કર્મકર્તા વશિષ્ઠ એ પાંચે, સમાન દ્રષ્ટિવાન જીવન મુક્ત છે. વળી કહ્યું કે બ્રહ્મવિદ્ભૌવમવતીતિ શ્રુતેઃ ॥

(અર્થ) બ્રહ્મને જાણવાવાળો બ્રહ્મજ છે માટે ભગવાને ભગ-વદ્ગીતામાં કહ્યું કે યોગબ્રહ્મઃ સપ્તવસઃ જે જેની ઉપર આસ્તા (શ્રદ્ધા) રાખે તે તેજ રૂપ થાય છે. અર્થાત્ ઉપાસનાના સર્વે ગુણો ઉપાસકમાં આવે છે. એ શાસ્ત્ર તથા અનુભવ સિદ્ધ છે, તો શુકદેવજી સાગી, તથા જીવનમુક્ત તથા કર્તૃત્વભક્તિના મુખ્ય અધિકારી છે માટે સર્વથા શુકદેવ ગૂરુજ ઉપાસ્ય છે.

સાશોધક—હે મહારાજ ! શુકદેવજી જીવનમુક્ત તો ખરા પણ તેઓ આચાર્ય કેમ થઈ શકે ? કદાચ થાય તો વૈષ્ણવાચાર્ય થાય કે શેવાચાર્ય થાય ?

મહાત્મા—શુકદેવજી જગદ્ગુરુ શ્રી શંકરાચાર્ય પદ્મરામાં પૂજ્યપાદ ગુરુ શ્રી શંકરાચાર્યથી યોથી પેઢીએ છે પ્રમાણ—

સ્લોક

નારાયણ પદ્મમંચં વશિષ્ઠં કૃત્તિં ચ તત્પુત્રપરાશરં ચ ॥
દવાસં શુકં ગૌરુપદં મહન્તં મોહિવ્યોર્ગૌતમયાચાર્યશિષ્યમ્ ॥૧૩॥

શ્રીશંકરાચાર્યમથાસ્ય પદ્ય પાદંચ હસ્તામલકં ચ શિખ્યમ્ ॥
તં ત્રોટકં વાર્ષિકકારમન્યાનમસર્ગુક ન્સાદરમાનતોઽસ્મિઽ૥૨॥

(અર્થ) આદી ગુરુ ૧ નારાયણ, ૨ બ્રહ્મા ૩ વસિષ્ઠ ૪ શક્તિ
૫ પરાશર ૬ વ્યાસ ૭ શુકદેવજી ૮ ગૌડપાદ ૯ ગોવિંદ ૧૦ શંકરાચાર્ય
તેના ચાર શિષ્યો ૧ પાદપદ્માચાર્ય ૨ હસ્તામલક ૩ તોટકાચાર્ય ૪
શુરેશ્વરાચાર્ય, આ જે જગતગુરુઓ છે તેમને વારંવાર પ્રણામ કરું છું.

આ પ્રણામિકામાં પણ શંકરાચાર્યથી જેઓ ચોથી પેઢીએ લખાયા
તેમજ વસંતભાચાર્ય પ્રણામિકામાં પણ જેઓ ચોથી પેઢીએ લખાયા
તેનું પ્રમાણ—

શ્લોક

આદૌશ્રી પુરુષોત્તમં પુરહર કીનારદાહ્યં મુનિં ।
કૃષ્ણ વ્રાસ મુરં શુક તદનુ વિષ્ણુ સ્વામીત્વં દ્રાવિડં ॥
તચ્છિક્ત્યં કિલવિલ્લમંગલમ હરં વંદેમહાયોગિનિ ।
શ્રીમદ્વૈલ્લભ નામ ધામચમ્પકેઽસ્મત્સંપ્રદયાધિકં ॥૧॥

(અર્થ) આદી ગુરુનારાયણ તેના નારદ તેના શંકર તેના વ્યાસજી
તેના શુકદેવજી તેના વિષ્ણુ સ્વામી તેના મિત્ર્યમંગલ તેના પૂજ્યપાદ
મહાપ્રભુજી શ્રી વલ્લભાચાર્યજી.

આ પ્રમાણે પણ જેઓ ચોથી પેઢીએ લખાયા તેમાં પણ ભગ-
વદ્ગિતાના પ્રમાણ પ્રમાણે.

વાસુદેવઃ સર્વમિતિ સમંદ્રમાં સુદુર્લભઃ ॥

(અર્થ) સર્વ વાસુદેવમય જગત છે, એવું જાણનાર મહાત્મા
કહેવાય અને તે દુર્લભ છે તે મહાત્મા પણ શુકદેવજી છે પ્રમાણ—

મ્લોક.

સનંદનં શ્રીસનકં સનાતનં સનત્કુમારં સનત્સુગતં ।

શ્રી ધામદેવં ચ શુકં પ્રહ્લાન્તં નમમિ સત્ત્વાનિ જ્ઞ બોધરૂપં ॥

(અર્થ) શ્રી સનક, સનાતન, સનંદન, સનત્કુમાર, સનત્સુગત, શ્રી ધામદેવ, અને શ્રી શુકદેવજી કેવળ આત્મ બોધરૂપ એઓને હું બક્તિથી વંદન કરું છું.

આવાં ધણાં પ્રમાણોથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે સર્વથા ગુંડ શુકદેવજી ઉપાસ્ય છે.

સત્યશોધક—હે મહારાજ ! ત્યારે હાલ જેઓ પૂજ્યપાદ શ્રી શંકરાચાર્ય તથા પૂજ્યપાદ શ્રી ગોસ્વામિ વંશાવતંસ મહારાજે છે તેમની ઉપાસના છોડી શ્રી શુકદેવ, “યઈ ગએલા” તેમની ઉપાસના શા માટે કરવી.

મહારાજા—હે વત્સ ! બસખર છે, શેવિક્ષિાં યા વૈષ્ણવિક્ષિાં તે જરૂર એજ આચાર્યો પાસે લેવી. પણ અભેદ જ્ઞાન તો અભેદ માર્ગ પ્રવાસી શુકદેવથીજ થાય છે.

તેમજ તારું જે એમ માનવું છે કે શુકદેવજી યજ્ઞ ગયા એ ધાતુજ બ્રહ્મભરેલું છે. કારણ કે સામાન્ય રીતે બ્રહ્મવેતાનો નાશ નથી તો એમનો નાશ કેમ સંભવે !

વિશેષ રીતે પણ શુકદેવજી હાલ પ્રત્યક્ષ છે. તેનું પ્રમાણ શ્રી ભારત શાંતિ પર્વ મોક્ષ ધર્મમાં જે વખત શ્રી શુકદેવજી વનમાં ગયા તે વખતે શ્રી વેદ વ્યાસજી પાછળ દોડ્યા હતા.

ત્યારે યજ્ઞને શુકદેવજીએ આગા કરી હતી, કે હમારા પિતા આવે તેને તમારે ઉત્તર આપવો. માટે સર્વે જડ પદાર્થોએ વેદ વ્યાસને ઉત્તર

આપ્યો. તે દિવસથી સર્વમાં પ્રતિધ્વનિરૂપ (પડધા) યા ધોર રૂપ સર્વમાં શુકદેવજીએ પ્રવેશ કરેલો છે માટે જે શબ્દ તે શુકદેવજીનું સ્વરૂપ એમ સિદ્ધ થાય છે એ વિશે પ્રમાણોનો તો કંઈ પારજ નથી.

“તં સર્વં ભૂતહૃદયં મુનિમાનતોઽસ્મિ ॥”

“તં વ્યાસ સુનુમુપયામિ શુદ્ધં મુનિનાસ્ ॥”

કન્યાદી પ્રમાણોવડે કરી હે વત્સ શબ્દ ગુરૂશ્રી શુકદેવજી શરણુજ આ ભવસાગરથી મુક્ત કરનાર છે.

સત્યશોધક—હે મહારાજ હવે મારું મન યરોયર રીતે સંતુષ્ટ થયું માટે મારા ગુરૂ આપ પોતે થાઓ. અને મને દિક્ષા આપો.

મહાત્મા—હે વત્સ ! શુકદેવજીનું રહસ્ય તારા મનમાં યરોયર હતું. એજ તારી સેવા ઉપાસના વિગેરેનું ફળ છે.

હવે હે શિષ્ય, અહીંઆ કંઠી તથા તિલક દેરવવાનું નથી તેમજ કાંઈ દિક્ષા પણ દેરવવાની નથી તારા “વંશાવતંસ” જે દિક્ષા હોય તેજ બ્રહ્મ રાખી સેવન કરવી. પણ સાધન સંપન્ન અને ભક્ત થવાને માટે સાધનભાણનું તથા શુકાદિકનું સારી રીતે મનન કરી આ પાંચ તત્વનો જે પરમગુપ્ત મંત્ર છે તેનો નિરંતર જાપ, તથા ખતાવેલા તત્વ પ્રમાણે સર્વને વિષે ગુરૂ ગોવિંદને નિરખવા, તથા વૈરાગ્ય રાખી નિરંતર સંત સમાગમ કરવો. તેથી થોડાજ વખતમાં સર્વવ્યાપક પ્રભુનું જ્ઞાન થશે.

આવાં બોધવચન સાંભળી સત્યશોધક શ્રદ્ધાસુ હરિજન ધણોજ પ્રસન્ન થઈ સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ કરી કહેવા લાગ્યો.

હે ગુરો ! આ સંસાર સાગરથી દિન દાસને કષ્ટમાં પાર કર્યો અહો ! એનો બદલો હું રંકું શું વાળું. આ સર્વત્ર જે છે ત્યાં પોતેજ

બિરાજી રહ્યા છે. આપના વિના કંઈ પણ વસ્તુ નથી; તેમજ જગ્યા ખાલી નથી તો આપને હું શું બદલો આપું. એમ કહી ગદગદ કરે થઇ ધણીજ મોટા સખ્દથી રડી પડ્યો. જેને સરિરની પણ કંઈ શુદ્ધ શાન રહી નહિ તેનો આવો અવર્ણુનિય પ્રેમ જોઇ મહાત્મા ગુરુ ગદગદ કરે થઇ તેને ધણીજ પ્રેમથી પોતાના હૃદય સાથે ચાંપી કહે છે, હે પુત્ર ! શાઆશ ! શાઆશ ! શાઆશ ! ધન્ય છે તારા પ્રેમને તેં બરોબર પોતાના જન્મનું સાર્થક કર્યું તથા તેં સંપૂર્ણ ગુરુ દક્ષણા આપી તારા જેવા પરમ જીજ્ઞાસુ પણ આ પૃથ્વી ઉપર મળવા મુશ્કેલ છે.

હે પુત્ર ! તારાં સાધન ભક્તિ વૈરાગ્ય, વિવેક, પરસંપત્તિ અને મુમુક્ષુતા એથીજ તને તરત બોધ સંપૂર્ણ થયો !

તારા જેવા શિષ્યને પણ હું ગુરુ તુલ્ય માનું છું કે આવા તત્વનો ઉપદેશ તારા જેવા પવિત્ર સાધન સંપન્ન શિષ્યનેજ કરવો. અને સર્વ-નિયંતા પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છું કે હે પ્રભો જ્યાં ત્યાં હિન અધિકારી-ઓને બોધ કરતાં મારી વાણીને તું અટકાવ !

જેથી ભયંકર વાહવાદ્યર્થના બોળમોંથી બચી મુખરૂપ તારંજ સ્મરણ કરી દિવસ નિર્ગમન કરે ! હ્રિઃ ઐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ એમ કહી બેઠે ગુરુ શિષ્ય એક રૂપ શુક ગુરુના ઉપાસક થઈયથાપારખ્ય વિચરવા લાગ્યા.

પ્રિય વાંચક ! આ લેખ કોઇના ઉપર આક્ષેપ તરિકે લખ્યો નથી. તેમજ આ ગ્રંથમાં કંઈ ખડન મડન નથી માત્ર મારાજ પોતાના મનને બોધ કરવા નિમીત્ત લખ્યો છે. કશું કે હમારી ઉપાસના સર્વ આપકની છે એટલે. સર્વત્ર ગુરુ બિરાજે છે માટે હમારાથી કોઇની

[૨૨]

નિદા થાય નહિ. તેમજ કોઈ હમને પણ નિંદતું નથી કેમકે હમારા
ઉગમગતાં મનને નિશ્ચય કરનાર શબ્દ ગુરુ શુકદેવજી સવમાં રહી
બોલે છે મારે કદાચ શુદ્ધાશુદ્ધ કે દોષ યુક્ત લખાણ હોય તો, ચાતા
પુરુષોએ ભુલ ક્ષમા કરવી.

પ્રિય બંધુઓ ! આ યાચના કંઈ પ્રયોજન મારે નથી પણ હમારી
સર્વવ્યાપક ઉપાસના સિદ્ધ થવા મારેજ છે કારણ કે શ્રી શંકરાચાર્ય
પ્રભુએ કહ્યું છે કે,

શ્લોક.

**નિદાસ્તોષે માનામાને સમદષ્ટેસ્તે કિંકુસ્તાં
કુસ્તાંલોકઃ કામં સ્વેષ્ટંક્રાતેદ્વાનિર્મલશિષ્ટઃ ॥**

હે મન ! નિંદાસ્તોષ માન અપમાનવડે તારે શું ? જેનું જે
કર્તવ્ય હોય તે સુખથી કરે અને તું શ્રી શુક ગુરુસ્વરૂપમાં મન્ન રહે !
આવા ધણીજ કારણોથી મારી કલમ બંધ કરે છું.

દોહરો.

શુક સિદ્ધાંત પ્રકાશ આ, મંથ ભકતોને કાજ,
રમી અર્પું ગુરુદેવને; સિદ્ધ થયાં સહુ કાજ. ॥ ૧ ॥

સખ જગ ગુરુ બળી કરી, વંદુ વારંવાર,
કૃપા કરો કશ્યાપિધી, સખધર બોલણહાર, ॥ ૨ ॥

ચાનિના ધટમાં વસો રહો ભક્તની પાસ.
દીન સેવક દર્શન તણી; કરે નિરંતર આશ, ॥ ૩ ॥

શ્રી ગુરુદેવ દયા ચક્રી, કાર્ય થયાં સહુ સિદ્ધ.
સખધર વ્યાપક શ્રી હરિ, દીક્ષા જગત પ્રસિદ્ધ. ॥ ૪ ॥

!! શ્રી શુકદેવો વિન્યતે !!

શ્રીમદ્ ભાગવત મહાત્મ

રાગ. (હરિ ભજન થકી છાયા હોય તે સૌથી મોટા થાય)
 આ કલિગુગમાં (૨) કલ્પ વ્રક્ષ એક ભાગવનગ્રને ગણે,
 એ છે બ્રહ્મસ્વરૂપ, (૨) શાસ્ત્ર ગુરુની સાને નિશ્ચય આણે;
 એ આપ નારાયણ નાભિ થકી (૨) પ્રગટયું તે કહે છે શાસ્ત્ર થકી,
 જેની ઉપમા આ જગમાંહી નથી. આ કલિગુગમાં. (૧)
 પ્રભુએ બ્રહ્માણને ભાવે કહ્યું, (૨) બ્રહ્માથી નારદજીએ લલ્લું,
 જેણે બ્રહ્મ રૂપ ગણી હૃદય ધર્યું, આ કલિગુગમાં. (૨)
 વેદ વ્યાસે વેદ વિભાગ કર્યા, (૨) બદ્ધ શાસ્ત્ર પુરાણના ભેદ રચ્યા,
 જેમાં રાત્રિ દિવસ અધિકારી મર્યા, આ કળીગુગ. (૩)
 જેમાં કર્મધર્મ નર નારદના, (૨) સંન્યાસીને બ્રહ્મચારીના,
 વર્ણન કીધા સંસારીના, આ કલિગુગમાં (૪)
 પણ શાન્તિ મનમાં નહીં આવ્યા, (૨) ત્યારે એકા છે આસનવાળી,
 આવ્યા નારદ ત્યાં સંસારધારી. આ કલિગુગમાં. (૫)
 તેણે વેદવ્યાસપર બ્રહ્મ કરી, (૨) કહ્યું શિષ્ય ગણીને સ્નેહ ધરી,
 જેણે કાણમાં ભક્તિ દૂર કરી. આ કલિગુગમાં, (૬)
 એના અધિકારી કલિ મહાકાળમાં, (૨) એમ આવ્યું વ્યાસતણા મનમાં,
 ત્યારે તપ કર્યું કલિગુગમાં. આ કલિગુગમાં. (૭)
 સૌ વર્ષ થયાં પુણ્ય કરી, (૨) થયા પ્રસન્ન શ્રી શંકર ત્યારે,
 વર આપી વેદના નિવારે, આ કલિગુગમાં (૮)

[૨૪]

શ્રી હરિ શુક રૂપે પ્રગટ થયા (૨) વેદવ્યાસતણા દુઃખ દૂર ગયા,
આપી બ્રહ્મ વિદ્યા આનંદ થયા, આ કલીજુગમાં (૯)

જેમાં જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્ય બહુ, (૨) કર્યું વર્ણન મુખથી હું શું કહું,
શ્રી મહા પ્રભુજીએ મનન કર્યું, આ કલીજુગમાં (૧૦)

શ્રી પુરાણ પુરૂષોત્તમ ખોતે, (૨) બીરાજે છે જગમગ જ્યોતે,
પડે નજરે દુરમતિને ખોતે. આ કલીજુગમાં. (૧૧)

શુકદેવ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, (૨) જોણે શ્રીમદ્ ભાગવત રૂપ ધર્યું.
એવું અંતરમાં અનુભવીએ કહ્યું. આ કલીજુગમાં. (૧૨)

શ્રી શુકદેવજી મહારાજદ્રી જય, સત્ય નારાયણ દેવકી જય
નમદે માનદ્રી જય.

શ્રીશુક દેવાયનમઃ ॥ શ્રીસત્યનારાયણાયનમઃ ॥

શ્રીમદ્ ભાગવત સારઃ—

પ્રથમ સ્કન્ધ પ્રારંભઃ—

(હોહરા.)

- શ્રીશુકદેવ દયાલુ તે, ભાગવત રૂપ કહેવાય;
એવું જાણી દાસતું, ગાવા મન હરખાય. ૧
- કવિતા કરવાની ગુર, શક્તિ નથી મુજ માંલ;
તોપણુ શ્રીશુકદેવજી, ઉમંગ મનમાં થાય. ૨
- માટે સહાય કરી ગુર, અર્પો વાણી સાર;
જે થકી ભાગવત સાર હું, લખવા કરે વિચાર. ૩
- ઉપોદ્ધાત રૂપે કહે, પ્રથમ સ્કન્ધ ભગવાન;
ઓગણીસ અધ્યાયથી કરી, અધિકારીને સાન. ૪
- કૃષ્ણી યુગ આવ્યો જાણીને, તે તરવા ઉપાય;
ઋષિઓ પૂછે સતને, લાગી ચરણે પાય. ૫
- સત કહે ઋષિઓ સણો, ભવતરવાને કાળ;
કથા શ્રવણુ કીર્તન કરો, એક ચિત્તાથી આજ. ૬
- ઓવીસ અવતારો ધર્યાં, હરિએ હરિજન કાળ;
ચરિત ગાવા સણુવા, એ ભવતરવા જાહાળ. ૭
- વેદ પુરાણો ભારત, રચીને વેદ બ્યાસ;
સરસ્વતીના તીર પર, એણે થઈ ઉદ્ધાસ. ૮
- ત્યારે નારદજી કહે, ભવ તરવા ઉપાય;
એણે રચાવે કીર્તન નાણો, એમને રમે અધિગમ. ૯

- ચિત્ત શાન્ત પ્રભુ ભજનથી, થશે માનગ્ને સત્ય;
 પ્રભુ ભજન વિષ્ણુ અન્ય સહુ, જાણો તમે અસત્ય. ૧૦
- દાસી પુત્ર હું નારદ, પામીને સત્સંગ;
 હરિ કીર્તનને રમરણથી, થયો પ્રભુનું અંગ. ૧૧
- અશ્વત્થામા અસ્ત્રથી, રક્ષણ કરવાકાળ;
 ચક્ર લઈ ચોકી ફર્યા, પોતે ગરીબ નિવાળ. ૧૨
- દર્શન દેવા ભિખમને, ટાળવા પાંડવ શોક;
 પોતે કૃષ્ણ કૃપા કરી, આવ્યા સધી યોગ. ૧૩
- જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્યને, રાજ્ય નિતીની રીત;
 ભિખ પાસે સંભળાવીને, પાંડવની કરી જીત. ૧૪
- રાજ્ય એસાડી ધર્મને, પ્રભુ દ્વારિકા જય,
 દર્શન કરતાં કૃષ્ણનાં, હરિજન અતિ હરખાય. ૧૫
- પરિક્ષિત જન્મ થયો સુણી, પાંડવ અતિ હરખાય,
 જન્મ પત્રિકા સાંભળી, દાન અપાર અપાય. ૧૬
- ગાંધારી ધૃતરાષ્ટ્રને, વિદુર કરે ઉપદેશ;
 અવણુ કરી વૈરાગ્યથી, આત્મા ઉત્તર દેશ. ૧૭
- “અર્જુન આવ્યા કેમ નહીં, કહે ભીમને ધર્મ;
 અપશુકન બહુ થાય છે, શું છે એનો મર્મ ?” ૧૮
- અર્જુન ત્યાં આવી રહ્યા, બ્યાં છે પાંડવ રાય;
 રડતાં પડતાં અર્જુને, કહ્યો કૃષ્ણ મહિમાય. ૧૯
- સણુતાં પાંચે પાંડવો, કુન્તા, દ્રૌપદી સાથ;
 ત્યાગ કરીને આશીર્વા, રમરણ કરી શ્રીનાથ. ૨૦
- પરિક્ષિત રાજ્ય વિષે સણે, ધર્મ પૃથ્વી સંવાદ;
 કલિના દોષ થકી થયો, દયા ધર્મનો નાશ. ૨૧

કલિને હણવા શક્તી, જેવા પરિશિત જાય;
સ્તુતિ કરી શરણે પડી, નમ્યા રાયને પાય. ૨૨
ઘોરી ભરી જુગદુ, દમ્ભ કપટ અજ્ઞાન;
સ્થાન આપી પ્રણયુગને, આઘ્યા પછી સ્વસ્થાન. ૨૩
શિકાર કરવાને ગયા, પોતે પરિક્ષિત રાય;
દૈવગતિથી આપને, પામી અતિ પસ્તાય. ૨૪
સપિમ્બનિ સાથે આવીયા, ગમા તીરે રાય;
સાધન પૂછે સર્વને, શ્રીહરિ કેમ પમાય ? ૨૫
પણ નહીં કોઇ થકી થયું, નિશ્ચય સાધન એક;
એવામાં ત્યાં આવીઆ, સદ્ગુરુ શ્રી શુકદેવ. ૨૬
પ્રથમ સ્કન્ધ અનુક્રમ થકી, પ્રસન્ન થાવ શુકદેવ;
અવલુ મનન કરમારું, દૂર કરો અહમેવ. ૨૭

—દ્વિતીય સ્કન્ધ પ્રારંભ—

દ્વિતીય સ્કન્ધ વિષે કહ્યા, દશ અધ્યાયજ સાર;
સ્થૂલ સૂક્ષ્મના ધ્યાનથી, થાય અવલુ અધિકાર. ૧
પૂજન કરી પાથે નમી, પૂછે પરીક્ષિતરાય;
દયા કરી કહો સદ્ગુરુ, શ્રીહરિ કેમ પમાય ? ૨
શ્રીશુકદેવ કહે સણો, પરીક્ષિત રાજા વાત;
શા માટે ગભરાય તું, જીવન છે દિન સાત. ૩
સાંખ્ય યોગ વેદાન્તને, સન્ત તણો મન એહ;
ભાવે ભજવા શ્રીહરિ, છોડી સહુ સંદેહ. ૪
સ્થૂલ સૂક્ષ્મની ધારણા, કહું છું તુજને રાય;
નિશ્ચય કરીને ધારતાં, શ્રીહરિ સવ પમાય. ૫

સંસારી સુખ પામવા, સાધન જાણુ અનેક;
 પણ પ્રભુ પદને પામવા, શ્રીહરિ ભક્તિ એક. ૬
 નારદને સંશય થયો, ધ્યાન લીન જોઈ તાનુ;
 “આપ પિતા છો સર્વના, ધ્યાન ધરો શા માટે?” ૭
 બ્રહ્મા કહે “પર બ્રહ્મ જે, વ્યાપક જગદા ધાર;”
 “અન્ન સૂર્ય શિવ આદિ હું, તુંના સરજન હાર.” ૮
 “જેની ઇચ્છાથી થયું, પિંડ બ્રહ્માંડ પ્રકાશ;
 “કોટિ કોટિ બ્રહ્માંડના, નાયક સ્વયં પ્રકાશ. ૯
 “અવતારો અવની વિષે, ધરે ભક્તને કાળ;”
 “કર્મ ધર્મને સ્થાપવા, ગોવિંદ ગરિમ નિવાળ.” ૧૦
 ચાર શ્લોકથી શ્રીમુખે, બ્રહ્માને કહે જ્ઞાન;
 જે થકી બ્રહ્માને થયું, જગદગનાતું બાન. ૧૧
 સર્ગ વિસર્ગાદિ સહુ, સ્થાવર જંગમ જેહ
 આશ્રય શ્રીહરિ જાણીયે, ભળે સજી સદેહ. ૧૨
 દ્વિતીય સ્કન્ધ અનુક્રમ થકી, અન્ય ખીજ શુકદેવ;
 કથન કરે કરુણા કરી, રંગે જેથી અહમેવ. ૧૩

—તૃતીય સ્કન્ધ પ્રારંભ;—

ત્રીજા સ્કન્ધ વિષે કહ્યો, સર્ગતથો વિસ્તાર;
 શ્રવણુ મનન કરે પ્રેમથી, તે પામે ભવ પાર. ૧
 વિદ્યાર ધરથી નીકળ્યા, તીર્થો કરવા કાળ;
 યમુના તીરે ઉદ્ધવ, મળ્યા કહી સહ વાત. ૨
 કૃષ્ણ લીલા કહીને કહ્યું, ચાલ્યું વૃત્તાંત,
 શોક મોહ સહુ ચિત્તના, કર્યા જ્ઞાનથી ~~સંનિવૃત્ત~~. ૩

[રૂઢ]

ઉદ્ભવ આસાથી વિદુર, મૈત્રેય શરણે જાય;	૪
વંદન કરીને પૂછતા, જે જે સંશય થાય.	
પર બ્રહ્મ પરમાત્મા, સતચિત આનંદ એક,	૫
ધૃત્તિ શક્તિથી રચે, પિંડ બ્રહ્માંડ અનેક,	
“વિદુર કહે પરબ્રહ્મ જેહ, નિર્ગુણ એક અખંડ,”	૬
“તેને ધૃત્તિ ક્યાં થકી, પ્રગટી કહો મહન્ત?”	
કહે મૈત્રેય “માયા તણું, લક્ષણ જાણો એહ,	૭
“સાચાને ઢાંકી રહી, પ્રગટ કરે સદેહ.	
હર્ષ શોક સુખ દુઃખને, જન્મ મરણ જંગમ;	૮
ઉપજાવે સહુ પ્રાણીને, એ માયાનો ખ્યાલ.”	
આઘ પુરૂષથી ઉપજી, માયા મહા બલવાન;	૯
ત્રણ ગુણ એવિસ તત્ત્વથી, રચે કોટી બ્રહ્માંડ,	
આઘ પુરૂષની નાભિથી, બ્રહ્મા પ્રગટજ થાય;	૧૦
તેણે તપ ભારે કર્યું, પ્રસન્ન ક્યાં જદુરાય.	
શ્રીહરિના વરદાનથી વિશ્વ રચે બ્રહ્મદેવ;	૧૧
સનકાદિક ને રૂદ્ર૩૫, થયા પ્રભુ સ્વયમેવ.	
દક્ષા દિકે દશ ઉપજ્યા, પણ નહીં વૃદ્ધિ થાય;	૧૨
ત્યારે બ્રહ્મા દેહથી, થયાં મનુ સતરૂપાય.	
મનુ આદિ સહુ સૃષ્ટિને, રહેવા માટે સ્થાન;	૧૩
વિચાર કરતાં પ્રગટીયા, વરાહ રૂપ ભગવાન.	
વરાહરૂપ હરિ દેસને, છતી લાવ્યા ભોમ;	૧૪
સ્થાપન કરી શક્તિ ધરી. સ્તવન કરે મુનિઓમ.	
કહું ક્યા હું તે તણી, સાંભળ થઈ સાવધાન;	૧૫
અર્ચણ કર્યાથી લક્ષણ વિશે, ટળે દેહ અભિમાન.	

યોગેશ્વર સનકાદિકો, વૈકુણ્ઠ શોક મોઝાર;	
આવ્યા શ્રીહરિ નીરખવા, રાખી પ્રેમ અપાર.	૧૬
જ્ઞાન મર્તિ પર અલ્પ રૂપ, દિગમ્બર અવધૂત;	
કોઈ નહીં અટકાવતા, દેખી તપ અદ્ભૂત.	૧૭
જય વિજય પ્રભુ પોળીઆ, અટકાવે જે વાર;	
તુરત આપ આપી કરે, 'દેવો થાવ શુભાર.'	૧૮
કસ્યપ રૂપિના આપથી, દિતિ ગર્ભ મોઝાર,	
આવ્યા હરિ હઝા થકી, જય વિજય નકાળ.	૧૯
શ્રી હરિએ શ્રી મુખથી, અનુગ્રહ કર્યો અપાર;	
ત્રણ જન્મો પામી પકી, આવા સ્થાન મોઝાર,	૨૦
મનિઓને માધવ નણી, અરસપરસ સ્તુતિ વાણુ;	
વર્ણુન કરી વૈકુણ્ઠથી, ગયા ઋષિ નિર્વાણુ.	૨૧
હિરણ્ય કસ્યપુને વળી, હિરણ્યાક્ષ મલવાન;	
હિરણ્યાક્ષને મારતા, પૃથ્વી કાજ ભગવાન,	૨૨
સ્થાવર જંગમ વિંવની, કહી ઉત્પત્તિ અપાર,	
પછી મનુશર્મા પુત્રિનો, વશ કરે વિસ્તાર.	૨૩
બ્રહ્માની આત્મા થકી, કર્દમ કરતા કષ્ટ;	
ગણી જગપતિ આવીઆ, સ્વરૂપ ધરી પ્રત્યક્ષ,	૨૪
સ્તુતિ સણી કર્દમ તણી, પ્રસન્ન થયા જગ નાત,	
કહે ઋષિને પ્રેમથી, સાંભળ મહારી વાત.	૨૫
કાલે કન્યા લઈ કરી, આવે છે મનુ સમ,	
સતરૂપા સાથે અહીં, જેના અતિ મહિમામ.	૨૬
પ્રગટ થશે નવપુત્રિઓ, હુંપણુ રચવા શાસ્ત્ર,	
પ્રગટ થઈશ અવની વિશે, કહેવાશે તમે તાત.	૨૭

એમ કહી પ્રભુજી થયા, અંતઃપ્રાણનજ ત્યાંય;	
ચાલ જોઇ કદંબ રહ્યા, ધરી ધ્યાન મન માંય.	૨૮
પ્રભુજીના વરદાનથી, આવ્યા મનુ રાજન,	
કદંબ ઋષિને જોઇને, થયા અનિ પ્રસન્ન.	૨૯
દેવદ્રુતિ પરણાવીઆં, આણીને અતિવહાલ.	
મન સતરપા આવીયાં, સ્થાન વિષ તત્કાલ.	૩૦
દેવદ્રુતિ કદંબ તણી, કરે અતિશય સેવ;	
જાણીને પ્રસન્ન થયા, કદંબ ઋષિ સ્વયમેવ.	૩૧
દેવ દ્રુતિની ભાવના, જાણી મૂનિ ભગવાન,	
યોગજળે પ્રગટાવીયું, દેવી એક વિમાન.	૩૨
ઋષિ કહે દેવી તમે, સ્નાન કરી દ્રોમાંભ;	
આવો શુદ્ધ ચર્ચ કરી, મારી પાસે આંભ.	૩૩
શુણી દેવી દ્રોમાં પડી, તો ત્યાં દીવ્ય ભુવન;	
સહસ્ત્ર દાસી જોઇને, ચક્રીત થયું નિજ મન.	૩૪
સ્નાન કરી સણ્ણગાર સહુ, સજી દેવીઓ સાથ;	
કદંબને ચરણે નમી, જોડી બન્નો હાથ.	૩૫
ભોગ ભોગવ્યા અતિ ઘણા, પ્રગટી નવ કન્યાય;	
કદંબ કહે દેવી હવે, કરશે મને વદાય.	૩૬
દેવી કહે પ્રભુજી કરો, લગ્ન પુત્રિનાં નાથ;	
પછી સ્વામિ હું દાસી પણ, આવીશ આપની સાથ.	૩૭
લગ્ન કર્યા પછી કદંબે, વિધિ સહિત રૂપિ સાથ,	
પ્રગટ થયા પુરુષોત્તમ, કપિલ ઋષિમુનિ નાથ.	૩૮
પ્રસન્ન થઇ દર્શન કરી, સ્તુતિ કરી ઋષિ જાય,	
દેવ દ્રુતિને જ્ઞાન ત્યાં, કહે કપિલ મુનિ રામ.	૩૯

[૩૨]

સાંખ્ય કહું સંક્ષેપમાં, સુણજે પરિક્ષિત રાય;	
પ્રકૃતિ પુરૂષના જ્ઞાનથી, જન્મ મરણ દુઃખ જાય.	૪૦
આદ્ય પુરૂષના જ્ઞાનથી, પુરૂષ પ્રકૃતિ યાય;	
પ્રકૃતિથી ત્રણ ગુણ થયા, જેથી તત્વ રચાય.	૪૧
પંચ ભૂત દશાન્દ્રિયો, અંતઃકરણજ ચાર;	
તન્માત્રા પંચ પ્રાણજે, પ્રકૃતિ તણે પ્રકાર	૪૨
પિણ્ડ અને અહ્યાંડો, વિધ વિધ રૂપ વિસ્તાર,	
પ્રગટ કરી પ્રભુ ખેલતા, લીલા અપરંમ પાર.	૪૩
સાક્ષી રૂપ પોતે રહ્યા, પ્રકૃતિ પર પરમેશ;	
પ્રકૃતિ આધિન જીવતે, જાણે નહીં લવલેશ.	૪૪
સદૃશ શરણે જઈ કરી, જાણે સાંખ્ય વિવેક;	
પ્રકૃતિ પુરૂષ જાણી ભજે, હરિનો રાખી ટેક.	૪૫
અવણા દિક કરી શાન્તિથી, નિરખે પ્રભુનું રૂપ;	
ધ્યાન ધારણા સાધીને, બની રહે તદુપ.	૪૬
તો ક્ષણમાં ભવ જલ તરે, ગુરૂપાથી જીવ;	
કલેશ કર્મ સહુ ત્યાગીને, યાચ જીવનો શિવ.	૪૭
મોક્ષ, સ્વરૂપના જ્ઞાનથી, અજ્ઞાનથી બંધન;	
એ સર્વેનું કારણ, જાણો એકજ મન.	૪૮
જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્યનું, વર્ણન કરી સ્વયમેવ,	
મુક્તિ આપી માતને, કહેછે શ્રી શુકદેવ.	૪૯
તોત્રીસ અધ્યાયથી કહે, તૃતીય સ્કન્ધ શુકદેવ;	
અવણ મનન કરવા થકી, દૂર થાય અહમેવ.	૫૦

ચતુર્થ સ્કન્ધ પ્રારંભ—

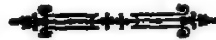
૧. યોથા સ્કન્ધ વિષે કહ્યો, વિસર્ગનો વિસ્તાર;
 પાદ કરે જે પ્રેમથી, તે ઉતરે ભવ પાર.
 ૨. મનુ રાજના વંશનું, વર્ણન કરે શુકદેવ;
 અત્રિઋષિથી પ્રગટીઆ, દત્તાત્રય સ્વયમેવ.
 ૩. બ્રહ્માણના સત્રમાં, દક્ષ પ્રજાપતિ જાય;
 માન ન આપ્યું શંકરે, તે થકી બહુ મુંઝાય.
 ૪. દક્ષ કહે “સહુ સાંભળો, કહું છું સાચી વાત,”
 “ધર્મશોપ શિવે કર્યો, માટે દઉં છું શાપ.”
 ૫. યજ્ઞ ભાગ શિવજી તણ્યો, કહું આજથી બધે;”
 “જે થકી સર્વ સમજશે, થશે નહીં મદ અંધ.”
 ૬. સહુ શાપ નંદીશ્વરે, આપ્યો દક્ષને શાપ;
 “અજ મુખ દક્ષ તણું યજ્ઞે, વિપ્ર વાચના પાપ.”
 ૭. સામ સામી શાપ દઈ, સર્વ ગયા સ્વસ્થાન;
 દક્ષે યજ્ઞ આરંભાયો, રાખીને અભિમાન.
 ૮. કાપી નિમન્ત્રણુ શિવનું, કરવા બેઠો યાગ;
 જતા દેખી સહુ દેવને, કહે શિવને સતીમાત.
 ૯. શિવે સતીને વારીયાં, પણુ નહીં બેઠા સ્થિર;
 દક્ષ ઘેર આવી ગયાં, ત્યાગ કરીને ધીર.
 ૧૦. સ્થાન ન દીધું શિવનું, માટે કરીને ક્રોધ;
 દેહત્યાગ સતીએ કર્યો, કરી પ્રાણનો રોધ.
 ૧૧. જાણી શંકર કાપીયાં, જટા પછાડી ત્યાંય;
 વીરભદ્ર ડૂબેલ કર્યો, આપ્યો યજ્ઞની માંય.

[કર્મ]

- ચત્ત ભંગ કાણુંમાં કરી, હોમ્યું દક્ષતું શીશ;
ઋષિ મુનિ સહુ નાશી ગયા, પાડી મોટી ચીસ. ૧૨
- બ્રહ્મા સાથે દેવ સહુ, આવ્યા શંકર પાસ;
સ્તુતિ કરીને પામીયા, અન્ન મુખ ઉઘસ. ૧૩
- સતી હિમાચળ ગૃહ વિષે, ધરી પાર્વતી નામ;
સ્તુતિ કરી સર્વે ગયા, પોત પોતાને કામ. ૧૪
- સાવકી માત વચન થકી, ધ્રુવજી વનમાં જાય;
નારાયણુ દર્શન કરી, વર પામી ઘેર જાય. ૧૫
- માત પિતા બ્રવણુ સૂણી, હર્ષ ધરી મન માંછ,
નગર લોક સાથે મળી, સામા લેવા જાય. ૧૬
- પ્રજા સહુનો પ્રેમ તે, ધ્રુવજી ઉપર થાય;
પિતા પ્રસન્ન થઈ રાજ્યપદ, આપી વનમાં જાય. ૧૭
- ધ્રુવજી રાજ્ય કરે અતિ, ધર્મ ધુરંધર ધીર;
ઉત્તમને વનમાં હણે, કુમેરજીના વીર. ૧૮
- ધ્રુવજી યુદ્ધ કરી અતિ, જીતીને સહુ વીર;
ઘેર આવી હાગિને બગે, રાખી તન મન સ્થિર. ૧૯
- છત્રીસ હજાર વર્ષનું, ભોમવી રાજ્યાસન;
પછી રાજ્ય દઈ પુત્રને, ગયા ધ્રુવજી વન. ૨૦
- તપ કરીને અવિચલગતિ, પામ્યા ધ્રુવજી જેહ;
માટે સર્વે હરિ ભગ્ને, દૂર ક્રીડી સદેહ. ૨૧
- ધ્રુવના વંશ વિષે થયો, અંગ પુત્ર એક વેન;
જેના રાજ્ય વિષે કદી, પામે નહીં કંઈ એન. ૨૨

ઋષિઓએ સમજાવીઓ, પણ નહીં સમજ્યો મદ,
 શાપ થકી મૃત થઇ પડ્યો, ગુમાવી સઘળું નર. ૨૩
 ઋષિઓએ મંથન કરી, પ્રગટ કર્યા પૃથુરાય;
 અર્ચિરાણી સાથ જોઇ, પ્રગ્ન સહુ હરખાય. ૨૪
 પૃથુરાજ્યએ પૃથ્વિનો, દોહન કરી લઇ સાર;
 નગર આમ રચી સર્વને, આપે સુખ અપાર. ૨૫
 યજ્ઞ કર્યા નવ્યાજ્ઞ ને, સરપતિ સાથે સ્નેહ;
 કર્યો પ્રભુના વચનથી, છોડી સહુ સંદેહ. ૨૬
 પ્રસન્ન થઇ વર આપીને, ગયા શ્રીજગદાધાર;
 શનકાદિ ઋષિ આવીઆ, જ્ઞાન તણા બંડાર. ૨૭
 જ્ઞાન આપી ઋષિઓ ગયા, આપી પ્રગ્નને શીખ;
 સોંપી રાજ્ય નિજ પુત્રને, વન ગયા અર્ચિ સહીત ૨૮
 તપ કરી પ્રભુપદ પામીઆ, પૃથુરાય સ્ત્રી સાથ;
 પૃથુરાજના, વંશમાં, પ્રાચીન અર્હિય રાય. ૨૯
 તેના દશ પુત્રો થયા, તે તપ કરવા જાય;
 તેને શું બાકી રહે, અહણુ કરે પ્રભુ હાથ. ૩૦
 પ્રાચીન અર્હિપને કહ્યું, નારક ઋષિએ જ્ઞાન;
 પુરંજન આપ્માનથી, દૂર કર્યું અજ્ઞાન. ૩૧
 દેહ રૂપ નવ પુરી વિષે, જીવપુરંજન રાય;
 યુદ્ધિ રાણી સાથ રહી, વિષય પડી બંધાય. ૩૨
 ભૂલી ગયો નિજરૂપને, પામ્યો દુઃખ અપાર;
 સુખ દુઃખ જન્મ મરણ વિષે, જોયાં ખાય ગમાર. ૩૩

અછત સખા રૂપ સદ્ગુરૂ, આવી આપે જ્ઞાન;
ત્યારે પૂરંજન તણું, દૂર થયું અજ્ઞાન. ૩૪
વિપચોના ભોગો થકી, બંધન પામે જીવ;
સતસંગને સદ્ગુરૂ થકી, થાય જીવનો શિવ. ૩૫
પ્રયેતાઓ તપ આદરી, પામીને વરદાન;
નારદ મુનિથી પામીયા, નિજ સ્વરૂપનું જ્ઞાન. ૩૬
દક્ષ પુત્રને સોંપીને, ગયા પ્રયેતા વન;
તપ કરી મુક્તિ પામીયા, વિપય મુક્ત કરી મન. ૩૭

પંચમ સ્કન્ધ

સ્થિતિ વર્ણુન પંચમ વિષે, કહે શુકદેવ દયાળ;
ત્રેમે પાઠ કર્યા થકી, દૂર ગય જંગળ. ૧
પ્રિય વ્રત વૈરાગ્યથી, ત્યાગ કરે સંસાર;
બ્રહ્માજી આવી કહે, ત્યાગ બ્રહ્મણુ વ્યવહાર. ૨
પ્રિય વ્રત પોતે રચે, સપ્ત સમુદ્રો ક્ષીપ;
પછી ત્યાગ ક્ષણમાં કરે, પ્રભુ ભજી જગજીત. ૩
આઝીંધ્ર રાજા થકી નાભી રાજા થાય;
જેને પુત્ર પ્રગટ થયા, ઝડપભ દેવ મહારાય. ૪
તેને સો પુત્રો થયા, ભરત જોષ્ટ કહેવાય;
એકાદશી બ્રહ્મણુ થયા, નવ યોગેશ્વર થાય. ૫
નવ નવ ખંડ પતિ થયા, કરે રાજ્ય સુખરથ;
ઝડપભ દેવ કરી રાજ્યને, થયા બ્રહ્મ તકુપ. ૬

ભરત ભોગવી રાજ્યને, તપ-કરુણ વ્રત-ભ્રમ;	
હરણીના બચ્યા થકી, પ્રેમ વડે બધાય.	૭
હરણુ રૂપ થઇ ભરતજી, પામી વિપ્રનો દેહ;	
સ્વાત્માનું ભવથી ફરે, ત્યાગ કરી સદેહ.	૮
દેવીથી છૂટી પછી, રૂઢગણને કરે જ્ઞાન,	
જેના શ્રવણ થકી ગયું, રૂઢગણને અજ્ઞાન	૯
દહ વૈરાગ્ય વિના નહીં, યાપ કોઇને જ્ઞાન;	
માટે દુઃખ સંસારનું, કર્યું રાયને ભાન.	૧૦
ભરત વંશ વર્ણન કરી, સપ્ત દ્વીપ નવ ખંડ;	
નદીઓને પર્વત તણું, વર્ણન કર્યું અભંગ.	૧૧
સપ્ત દ્વીપ નવ ખંડમાં, ઉપાસના ભિન્ન ભિન્ન;	
વર્ણન કરે શુકદેવજી, કરી ભક્તિમાં લીન.	૧૨
ભૂગોળ કહી વિસ્તારથી, ખગોળ કહે શુકદેવ,	
સૂર્ય, ચન્દ્ર, તારા, ગ્રહો, વર્ણન કરે સ્વયમેવ.	૧૩
અંતરિક્ષ વર્ણન કરી, પાતાળો કહે સાત	
નર્કો અદૌર્લભ તણું, વર્ણન કર્યું સાક્ષાત.	૧૪
અનુક્રમ પંચમ સ્કન્ધની, કહી છઠ્ઠીસ અધ્યાય;	
પાઠ કરે જો પ્રેમથી, તો દુઃખ દૂર પલાય.	૧૫

—:૫૬મ સ્કન્ધ પ્રારંભ:—

છઠ્ઠા સ્કન્ધ વિષે કહે, અનુગ્રહ પોષણુ રૂપ,	
શ્રવણુ મનન કરવા વડે, ભાસે પ્રભુ સ્વરૂપ.	૧
નામતણા મહિમા અતિ, કરે વર્ણન શુકદેવ,	
અજ્ઞામેલ ક્ષણમાં તર્યો, નામ થકી સ્વયમેવ.	૨

[૩૮]

નારાયણના નામથી, આત્મા વિચલુ ફૂત,	
યમના ફૂતો ભાગીઆ, જોઈ રૂપ અદ્ભુત.	૩
યમ રાખને જઈ કહ્યું, ફૂતોએ વૃત્તાંત,	
નામ મહાત્મ્ય શ્રવણ કરી, કર્યું ચિત્તને શાન્ત.	૪
દેશે સ્તોત્ર કરી કર્યા, શ્રીહરિને પ્રસન્ન,	
પુત્રો રચી આજ્ઞા કરી, સૃષ્ટિ રચવા મન.	૫
નારદના ઉપદેશથી, ત્યાગ કરી વન ગય;	
દેશે ખીજ પુત્રને, રચી કહ્યો ઉપાય.	૬
તેને પણ ત્યાગી કર્યા, નારદજીએ જ્યાંય;	
ત્યારે શાપ દઈ રચી, સાક કન્યાઓ ત્યાંય;	૭
તેના વંશ વિષે થયો, વિશ્વરૂપનો જન્મ;	
દેવોએ મુંડમાનીને, ગણી લીધો મર્મ.	૮
નારાયણ કવચે કરી, ઇન્દ્રિયો અતિ સહાય;	
પણ ત્રણ મસ્તક છેલ્લો, દેવ થકી સરરાય.	૯
જે થકી ત્વષ્ટાએ રચ્યો, વૃત્તાસુર બળવાન;	
લડવા આવ્યો દેવની, સાથે લઈ નિશાન.	૧૦
ઇન્દ્ર પ્રભુના વચનથી, દધ્યંમ રૂપિના હાડ;	
ભાગી વજ્ર બનાવીને, યુદ્ધ કર્યું અતિગાદ.	૧૧
વૃત્તાસુરે યુદ્ધમાં, ધર્યું પ્રભુનું ધ્યાન;	
શ્રી હરિ કેરા તેજમાં, થઈ ગયો અન્ત ધ્યાન.	૧૨
ચિત્રકેતુ એકે રાખને, હતું નહીં સંતાન;	
ઋષિ અગિરા આવીને, રાખે રાખનું માન.	૧૩
હર્ષ શોક પામ્યો અતિ, બાલ થકી તે રાખ;	
નારદના ઉપદેશથી, તપ કરવા વન ગય.	૧૪

[૩૩]

તપ કરી વિદ્યાધર થયો, પણ જોયો શિવ દોષ;
 દૈત્ય થયો તે શાપથી, કર્યો સતીએ રાપ. ૧૫
 મોટાના અવગુણ કદી, જોશો નહીં હરિજન;
 શુદ્ધ ભાવથી હરિ ભણ, રાખો નિર્ભંગ મન. ૧૬
 દિતીએ કસ્યપ વચનથી, કર્યું પુંસવન વ્રત;
 ઓગણ પચાસ દેવને, આપ્યો જન્મજ તૂર્ત. ૧૭
 અનુક્રમ છૂટા સ્કન્ધની, કદી ઓગણીસ અધ્યાય;
 હરિજન હેતે સાંભળે, તો સંશય મટી જાય. ૧૮

—સપ્તમસ્કન્ધ પ્રારંભ:—

સપ્તમ સ્કન્ધ વિષે કહે, લીલા શ્રીભગવાન;
 વૃસિંહ રૂપ પ્રમટી પ્રભુ, કરે ભક્તને સાન. ૧
 સનકાદિકના શાપથી, હિરણ્યકસ્યપુ રાપ;
 ભક્ત અને ભગવાનનો, કોહ કરી હરખાય. ૨
 શાન્ત પમાડી સર્વને, ગયો વન મોઝાર;
 તપ કરી વર પામી કરે; દેવ ધર્મ સંહાર. ૩
 મહા ભક્ત પોતા તણો, પુત્ર નામ પ્રલ્હાદ;
 ભજે ભજવે શ્રીહરિ, પામી હરિ રસ સ્વાદ. ૪
 હરિ હરિ સદુમાં દેખતા, ભક્ત રાજ પ્રલ્હાદ;
 જાણી ગરજ ઉડીઓ, દૈત્ય પાડીને સાદ. ૫
 મારો મારો દુષ્ટને, મુજ શત્રુ એ બાળ;
 સ્તમ્ભ થકી નરસિંહજી, પ્રગટયા ત્યાં તત્કાળ. ૬
 વૃસિંહજીએ મારીએ, હિરણ્યકસ્યપુ દુષ્ટ;
 પ્રલ્હાદે સુન્દરિ કરી, વ્રસન કર્યું પ્રભુ પ્રુષ્ટ. ૭

પ્રહ્લાદે વર જાણીએ, હરિં ચરણમાં ચણે,
 આપો મુજને શ્રીહરિ, અન્ય નથી કંઈ આશ. ૮
 પોતાનો કરી સ્થાપીઓ, પ્રહ્લાદ ભક્ત પ્રમાણુ;
 એવા પ્રભુને નહીં ભજે, તે નર મદ અગણુ. ૯
 ત્રિપુરા સુરનો વધ કરી, વણ્યાં શ્રમના ધર્મ;
 કહે શ્રીસદ્ગુર પ્રીતથી, મોક્ષ ધર્મનો મર્મ. ૧૦
 સપ્તમ સ્કન્ધ વિષે કહ્યા, અધ્યાય દશને પાંચ;
 પ્રહ્લાદ પેર પ્રભુ ભજે, તો નહીં લાગે આંચ. ૧૧

—અષ્ટમ સ્કન્ધ પ્રારંભ—

અષ્ટમ સ્કન્ધ વિષે કહ્યો, ચૈદ મનુ વિસ્તાર;
 શ્રવણ કરે જે પ્રેમથી, તે ઉતરે ભવપાર. ૧
 મનવન્તર ચૈદો વિષે, શ્રી હરિના અવતાર;
 લીલાઓ કરીને કરે, દુષ્ટોનો સંહાર. ૨
 સ્વયંભૂ મનુના થયા, યજ્ઞ રૂપ ભગવાન;
 મજેન્દ્ર મોક્ષ કરી કહે, સ્મરણ ભક્તિનું જ્ઞાન. ૩
 હરિનામ ઉચ્ચારતાં, મજેન્દ્ર પામ્યો મોક્ષ,
 એવા પ્રભુને જે ભજે, તે પામે સંતોષ. ૪
 દુર્વાસાના શાપથી, દેવ થયા નિસ્તેજ,
 શ્રીહરિ શરણે આવીને, શાન્તિ પામ્યા સ્હેજ. ૫
 દેવ દૈત્ય ભેગા મળ્યા, સાગર મન્થનકાળ,
 વિષ પાન પોતે કરે. શંકર ગરીબ નિવાળ. ૬
 ચૈદ રત્ન સાગર ચડી, કાઢે સૂર અસૂર;
 અમૃત લાઇને નાસીયા, દૈત્યો સર્વે દૂર. ૭

મોહની રૂપ ધરી પ્રભુ, મોહ પમાડે દૈત; ૮
 દેવ દૈત્ય સંગ્રામમાં, કરી દેવની હત. ૮
 માયા મોહની રૂપથી, મોહ પામીયા શિવ; ૯
 તેા મોહમાયા જાળથી, કેમ ઉગરે હત. ૯
 સર્વે હરિજન હરિ ભજો, મુકી મદ અભિમાન; ૧૦
 શરણુ રહ્યાથી શ્રીહરિ, રાખે નિજ જન માન. ૧૦
 મન્વન્તર મન્વન્તરે, પ્રગટ થઇ ભગવાન, ૧૧
 સર્વે હરિજનના કરે, ઉચ્ચ નીચ સહુ કામ. ૧૧
 શુદ્ધાર્થે વિશ્વહત, યજ્ઞ બલિની પાસ; ૧૨
 કરાવ્યો જોથી નીકળ્યો, રથ અશ્વોની સાથ. ૧૨
 ગુરુ કૃપાથી દેવ સહુ, છતી બહી રાજન; ૧૩
 ગુરુ ચરણે નમીને કર્યું, ભાવ થકી પૂજન. ૧૩
 અદિતિએ વ્રત આદ્યું, પયોવ્રત મહાસાર; ૧૪
 વામન રૂપ પ્રભુ પ્રગટીઆ, વિદ્યાગુણ ભંડાર. ૧૪
 બલિ રાજના યજ્ઞમાં, જઇ જાયે જગનાથ; ૧૫
 ત્રણ ડગલાંમાં લોક ત્રણ, લેતા મસ્તક સાથ. ૧૫
 બલિરાજ બીધો નહીં, શ્રાપ થકી લવલેણ. ૧૬
 સારે દાર વિષે થયા, છડીદાર પરમેશ. ૧૬
 મચ્છ સ્વરૂપથી શ્રીહરિ, સત્ય વ્રતની પાસ; ૧૭
 આવીને પૂરણુ કરે, નિજ જનની મન આશ. ૧૭
 ચોવીસ અધ્યાયે કહી, અનુક્રમ અષ્ટમ સ્કન્ધ, ૧૮
 પાઠ કર્યાથી છૂટશે, જન્મ મરણના બંધ. ૧૮

[૪૨]

—: નવમસ્કન્ધ પ્રારંભ :—

નવમ સ્કન્ધ વિષે કહ્યા, ચન્દ્ર સૂર્યના વંશ;
 હરિજન સાર અહણુ કરે, પયપાણીથી હંસ. ૧
 ચન્દ્રસૂર્યના વંશથી, રાગઓના નામ;
 વર્ણુન કરતાં પ્રેમથી, પામે વૈકુંઠ ધામ. ૨
 મનુપુત્ર સુદુમ્નનું, થયું વનિતા રૂપ;
 તેનાથી પુરૂરવ થયા, રૂપ ગુણથી તદુપ. ૩
 શર્પાતિ રાગ તણી, કન્યા રૂપ ગુણુ ધામ;
 વ્યવન નેત્રને ફેડાડતી, બાળા તે અજ્ઞાન. ૪
 વ્યવન ઋષિને રીઝવવા, કન્યા દષ્ટ નિજધામ;
 રાગ આવ્યો ખેદથી, રહી કન્યા તે ક્ષમ. ૫
 સેવા કરતી પ્રેમથી, વ્યવન ઋષિની નાર;
 માટે ભોગ વિલાસને, પામી અપરંપાર. ૬
 ભક્તરાય અમ્બરિમનું, વર્ણુન કરું શી પેર;
 જ્યેષ્ઠ પ્રભુની ભક્તિ વિષુ, ગણ્યા સહુ સુખઝેર. ૭
 કાયા મન વાણી થકી, કરે નિરંતર સેવ;
 ઉંચ નીચ સેવા વિષે, તેને નહીં અહમેવ. ૮
 દુર્વાસાને ક્રોધ પશુ, શાન્ત કરે રાજન;
 પ્રભુએ ભક્ત તણી કરી, સ્તુતિ થઈ પ્રસન્ન. ૯
 સૌભરિ ઋષિ ત્યાગી અતિ, દેખી મચ્છ વિહાર.
 પચાસ કન્યાઓ વડી, માંડ્યો અતિ વિહાર ૧૦
 માટે ત્યાગી સન્તને, રહેવું સંગથી દુર;
 કનક કામિની ક્ષણુ વિષે, તપમાં નાંખે ધૂળ. ૧૧

[૪૩]

- સાકં સહસ્રો પણુ થયા, ક્ષણમાં બળીને રાખ;
અવગણના મોટા તણી; માંએ મોટી સાખ. ૧૨
- ચોથી પેઢીએ થયા, ભગિરથ મહા રાજન;
ગંગાજી લાવી કરે, પિતૃને પાવન. ૧૩
- બે ઘડીમાં ખર્દાંગ પણુ, પામ્યો પ્રભુનું ધામ;
માટે નર નારી સહુ, ભજ્ને ભાવેથી રામ. ૧૪
- દશરાય તણા થયા, પુત્ર નામ ધરી રામ;
ભરત શત્રુઘ્ન લક્ષ્મણ, ચારે રૂપ નિધાન. ૧૫
- પિતા વચનથી વન ગયા, સીતા સાથ શ્રીરામ,
રાવણુ સમ દૈત્યો હણી, કરે કર્મ નિધામ. ૧૬
- રામ નામથી પાણુ પણુ, તર્યા કપિને હાથ,
એવા પ્રભુ ભાવે ભજી, તરો હરિજન સાથ. ૧૭
- નિમિ રાજનો વંશ પણુ, વર્ણુન કરે શુકદેવ;
નિમિના વંશ વિષે નહી, લેશ માત્ર અહમેવ; ૧૮
- ચન્દ્ર વંશમાં બુધ થકી, થયા પુરૂવ રાય;
તેને ૫૬ પુત્રો થયા, જેનો અતિ મહિમાય. ૧૯
- પરશુરામજી પ્રગટીને, કરે શત્રુ સંહાર;
સહસ્રાણુન અપરાધથી, પ્રાક્રમ કરી અપાર. ૨૦
- શુક્રાચાર્ય સુતા અને, શર્મિષ્ઠાની સાથ;
ચાલિ રાજ્યએ કર્યા, લક્ષ્મ વિચારી વાત. ૨૧
- દેવયાનિ કહે રાયને, “શર્મિષ્ઠાની સાથ,
કહી ન રમતું પ્રેમથી, કહું છું સ્વામિનાથ,” ૨૨
- દેવયાનિને પુત્ર બે, શર્મિષ્ઠાને ત્રણ;
બાણી દુઃખ પામી અતિ, અર્ધ પિતાને રણ. ૨૩

શુકે શાપજ આપીઓ, “જરા આપ તુજ અંગ”
 કાલાવાલા અતિ કર્યો, કરવા સ્ત્રીના સંગ. ૨૪
 જરા આપી નિજ પુત્રને, લઇ જુવાની તાત;
 ભોગ ભોગવ્યા અતિ ધણા, થયો વિશ્વ વિખ્યાત. ૨૫
 પુત્ર પુત્રને રાજ દઇ, ગયો યયાતિ વન;
 ધરી વૈરાગ્ય હૃદય વિષે, કર્યું આત્મચિન્તવન. ૨૬
 શકુન્તલા દુષ્યંતથી, ભરતોત્પત્તિ થાય;
 રૂન્તિદેવ આખ્યાનથી, પરમારથ કહેવાય. ૨૭
 કૌરવ પાંડવના કલ્યા, વશો અપરમપાર,
 યાદવ છોપન કોટીનો, કીર્તિ અતિ વિસ્તાર. ૨૮
 અનુક્રમ નવમ સ્કન્ધની, કહી ચોવીસ અધ્યાય;
 સદ્ગુરુ શ્રી શુકદેવથી, લાણમાં ભવ તરી જાય. ૨૯

—દશમસ્કન્ધ પ્રારંભ—

દશમસ્કન્ધ વિષે કર્યો, કૃષ્ણલીલા વિસ્તાર;
 નિરોધ જોતું નામ છે, જે થકી ઉતરે પાર. ૧
 મન ઇન્દ્રિય યુદ્ધિ અને, પ્રાણ કૃષ્ણમાં લીન;
 નિરોધ તેતું નામ છે, ભાસે નહીં થઈ બિન્ન. ૨
 કૃષ્ણલીલા કથના વિષે, ચિત્ત ધણું હરખાય;
 સદ્ગુરુ શ્રી શુકદેવજી, કરશે મુજને સહાય. ૩
 વસુદેવ દેવકી તણ્યા, લગ્ન વિષે કંસરાય;
 રથ જોડી મૂકવા જતાં, આકાશ વાણી થાય. ૪
 સણી દુષ્ટ તલવાર લઇ, દેવકી હણવા જાય;
 વસુદેવ યુદ્ધિ થકી, છૂટી ધેર પળાય. ૫

ગૌરપ પૃથ્વી માતનું, દુઃખ જાણી અહરદેવ;
 કરે પ્રાર્થના અતિ ધણી, કહે પ્રભુ સ્વયમેવ. ૬
 દેવો સહુ મથુરાં વિષે, પ્રગટા ચાદવસાથ;
 હું પણ પ્રગટ થઈશ ત્યાં, કહું છું સાચી વાત. ૭
 વસુદેવના પુત્ર છ, કંસે માર્યો ન્યાંય;
 આદ્ય શક્તિને શ્રી હરિ, બોલાવે છે ત્યાંય. ૮
 આદ્ય શક્તિ આ ગર્ભ તું, રોહિણી ઉદરે મુક;
 તું ગોકુળમાં નંદ ઘેર, પ્રગટ યશોદા પૂત. ૯
 શ્રી હરિની આત્મા થકી, ક્યું શક્તિએ કામ;
 અષ્ટમ ગર્ભ વિષે પ્રભુ, પ્રગટ થયા ધનસ્થામ. ૧૦
 ચતુર્ભુજ રૂપ દેખીને, વસુદેવ દેવકી સાથે;
 સ્તુતિ કરે અતિપ્રેમથી, જોડીને બે હાથ. ૧૧
 અહ્યાદિક દેવો સહુ, સ્તવન કરી નિજ ધામ;
 ગયાં પછી કહે તાતને, પોતે પૂરણ કામ. ૧૨
 ગોકુળમાં નંદરાય ઘર, મુકી આવો મુને વાત;
 આદ્ય શક્તિ ત્યાંથી લઇ, આવો કહું સત્ય વાત. ૧૩
 વચન સૂણી શ્રી હરિતણા, વસુદેવ લઈ બાળ;
 ગોકુળ મુકી લાવીઆ, યોગ શક્તિ તત્કાલ. ૧૪
 રૂડવા લાગી આવીને, યોગ શક્તિ કરી સાદ;
 રક્ષણ કહે કંસને, પ્રગટ થયું કંઈ બાલ. ૧૫
 કંસે જોયું આવીને, દીઠું કન્યા રૂપ;
 પણ પાપી લઇને હણે, યોગ શક્તિ તદુપ. ૧૬
 છૂટી આકાશી જઈ, કહે છે દેવી વાણ;
 “તારો શત્રુ ઉછરે, કહું છું સાચું માન.” ૧૭

સ્વસ્તી એવું કસે કર્યો, બાલ હનન ઉપાય;
 જ્યાં ભાં જઈ દૈત્યે હણે, કરી અતિ અન્યાય. ૧૮
 નંદ ઘેર આનંદ થયો, પ્રગટ થયા નંદલાલ;
 ગોપી ગોપો સહુ મળી, કરતા જયજયકાર. ૧૯
 આનંદ ઓગળ્યો કરી પછી, કર દેવાને કાજ;
 મથુરામાંહી આવીઆ, ગોપ સાથ નદરાય. ૨૦
 કર આપી વસુદેવને, મળી કરી બહુવાત,
 વસુદેવ કહે નંદને, ગોકુળમાં ઉપાત. ૨૧
 પુતના બાલક મારતી, આવી હતી નંદકાર;
 કૃષ્ણ લઈ ધવરાવતી, નાણી પ્રભુએ વાર. ૨૨
 ચૂસી પ્રાણુ પ્રભુજી રમે, પુતના ઉર્ધ્વરી પ્રેમ;
 ગોપોવિરમય પામીયા, કહે નંદને એમ. ૨૩
 પુતના દહન કરી પછી, શક્યા સૂરનો વધ;
 તથાવર્તને મારતા, યગોદ્ધ દેખે સર્વ. ૨૪
 ગર્ગાચાર્યે રામને, પૃથ્વિતણા શુભનામ;
 પાડ્યા પછી બતાવીયું, મુખમાં વિશ્વતમામ. ૨૫
 ગોપી ફોડ્યાયી પ્રભુ, ઉત્તુબલથી બંધાય;
 યમદામરુન ઉદ્ધારીયા, ન કરી તે જાય. ૨૬
 વસાસુર બંધાર, કૃષ્ણ કૃપાળ;
 અથા સૂરના મુખ દિગ્દા, આણી વહાલ. ૨૭
 ગોપ વાસ જગ્ગા રી, નાણી પ્રભુમન;
 નવા બનાવી ખેલતા, રાં દિવસ બૂલન. ૨૮
 પરબ્રહ્મ શ્રી કૃષ્ણ દે, એવું નાણી બ્રહ્મદેવ;
 મુતિ કરી ગદ્ગદ થઈ, દીકા સર્વ સ્વયમેવ ૨૯

[શ્રીમદ્]

- ધેનુકાસુર મારીને, નાગ નાથ મહારાજ;
 વિષ અગ્નિથી બચાવતા, પોતે ગરિબ નિવાજ. ૩૦
 નાગ નાગણી સ્તુતિ કરી, પૂજે પ્રભુના પાત્ર;
 પ્રભુ આત્માથી ત્યાં થકી, કુદુંબ સહીત પળાય. ૩૧
 શ્રીખે બળદેવે હણ્યો, પ્રલમ્યા સુર મહાજનંધ;
 રામ કૃષ્ણ કરે સર્વને, વર્ષા શરદનો બોધ. ૩૨
 વેલ્લુગીત શ્રવણે સૂણી, થય બકત તદુપ;
 કાત્યાયની વ્રત આચરે, ગોપી થઇ એક રૂપ. ૩૩
 કૃષ્ણ આવી વન્દો લઇ, હાસ્ય કરીને સ્થામ,
 આપી ગોપો મોકલ્યા, ઋષિ પત્નિને હામ. ૩૪
 અન્ન લઈ ઋષિ પત્નિઓ, આવી પ્રભુજી પાસ;
 દયા કરી કોમોદરે, પૂરણ કીધી આશ. ૩૫
 ઇન્દ્ર યજ્ઞ આટકાવીને ગોવર્ધનનો યાગ;
 કરાવ્યો કૃષ્ણે પ્રેમથી, ગોપો રમવા કાળ. ૩૬
 કોધ થકી ઇન્દ્રે કરી, વૃષ્ટિ અપરંપાર;
 ગોવર્ધન પર્વત ધરી, ઉગાર્યા નરનાર. ૩૭
 વામ હસ્તની આંગળી, પર રાખ્યો ગિરિરાય;
 સાત દિવસ સહુ જોઇને, મનમાં વિસ્મય થાય. ૩૮
 ઇન્દ્રે સ્તવન કર્યું અતિ, મૂકીને અભિમાન;
 અભિષેક પ્રભુને કર્યો, ગોવિન્દનામ પ્રમાણ. ૩૯
 નંદરાયને વરણ ફૂલ, લઇ ગયા જે વાર;
 વરણ ધામથી કૃષ્ણજી, લઇ આવ્યા જે વાર. ૪૦
 વરણ સ્તવન વૈભવ થકી, ચક્રિત થયા નંદરાય;
 ગોપને બલસાવીયું, ધામ સ્થાપ હરઆય. ૪૧

યમુના તટ વૃન્દાવન, પૂર્ણ ચન્દ્ર જોઈ સ્થામઃ
 બંસીનાદ કરે પ્રભુ, ગોપી પુરણ કામ. ૪૨
 શ્રવણ કરી ગોપી સહુ, આવી યમુના તીરઃ
 કૃષ્ણ વચન બહીવા કહે, જોવા ગોપી ધીર. ૪૩
 પણ તન મનથી નહીં ડગી, ગોપી રહી પ્રભુ પાસઃ
 કૃપા કરી શ્રી કૃષ્ણજી, પુરણ કરતા આશ. ૪૪
 ગર્વ થયો સહુ ગોપીને, જાણી શ્રી ભગવાનઃ
 ગર્વ નાશ કરવા પ્રભુ, થઈ ગયા અંતર્ધ્યાન. ૪૫
 કૃષ્ણ કૃષ્ણ કરતી સહુ, ફરતી વન મોઝારઃ
 ભાન ભૂલી રડતી અતિ, જોતી કરી પોકાર. ૪૬
 ગોપી ગીત કરી પછી, વર્ણન કરીને ગાયઃ
 સહન થયું નહીં સ્થામથી, ગોપી પાસે જાય. ૪૭
 પ્રાણ આવે જેમ દેહમાં, તેમ પામી શ્રીનાથઃ
 જેસાડયા નિજ વસ્ત્રપર, ઝાલી પ્રભુના હાથ. ૪૮
 આગળ પાછળ ગોપીઓ, વચમાં સુંદર સ્થામઃ
 તારામાં જ્યમ ચન્દ્રમાં, શોભે પૂરણ કામ. ૪૯
 રાસ રચી પદ માસનો, વ્રજ વનિતા ધર જાયઃ
 કૃષ્ણ કૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણ કહી, કૃષ્ણરૂપ અઘ જાય. ૫૦
 સર્પ આસથી નંદને, મુકાવે પ્રભુ આપઃ
 શંખ ચૂડને મારીને લીલા કરી અમાપ. ૫૧
 ગોપીઓ વર્ણન કરે, યુગ્મ ગીતથી જાણઃ
 અરિષ્ટાસુર બોમાસુર નાશ કરે ભગવાન. ૫૨
 નારદ કહેતા કંસને રામકૃષ્ણની ભાળઃ
 શ્રવણ કરીને મોકલ્યા, અકુરને તલ્લજી. ૫૩

કેશી દૈત્ય હણી પ્રભુ, પાસે નારદ જાય;
 સમાચાર સર્વે કહી, મનમાં અતિ હરખાય. ૫૪
 કૃષ્ણ કૃષ્ણ કરતાં લઈ, રથ આવ્યા અકૂર;
 ગોકુળમાં ગોવિંદ રહે, આવ્યું આનંદ પૂર. ૫૫
 પ્રભુ ચરણ રજ જોધને, આજોટ્યા હરિદાસ;
 રામકૃષ્ણને નીરખતાં, પૂરણ થઈ સહુ આશ. ૫૬
 વિદ્યાપ વ્રજ વનિના તણો, શ્રવણ કર્યો નહીં જાય;
 રામકૃષ્ણ ગોપો, સહીત, મથુરા માર્ગે પળાય. ૫૭
 યમુનાજીમાં અકૂરે, દીકું અદ્ભુત રૂપ;
 સ્તુતિ કરી ચરણે નમી, થઈ રહ્યા તકુપ. ૫૮
 મથુરાની ભાગોળ વિષે, ગાડાં છોડે ગોપ;
 અકૂરને ઘેર મોકલ્યા, પોતે રહ્યા અલોપ. ૫૯
 મથુરા જોવા શ્રીહરિ, ગોપો સાથે જાય;
 ઘોષી માર્યો માધવે, વસ્ત્ર લઈ હરખાય. ૬૦
 સુદામા માળી તણો, કરી અતુચ્છ નાથ;
 કુપ્પનનું ચંદન પ્રભુ, લેતા હાથે હાથ. ૬૧
 ધનુર્ભંગ કરી કૃષ્ણજી, આવ્યા ગોપો સાથ,
 ભોજન કરી સહુ સાથમાં, શયન કરે શ્રી નાથ. ૬૨
 પ્રાતઃકાળે ઉઠીને, આવે ગોપ સમાજ;
 માર્ગે વિષે ઉભો રહ્યા, માંવત લઈ ગજ રાજ. ૬૩
 અન્ય ગોપ જઈ ખેસીઆ, પોતપોતાને હામ;
 પણ મારગમાં રોકીયા, કૃષ્ણ અને બળરામ. ૬૪
 કૃષ્ણે કુવળયા પીડને, હણ્યો હાથ હથીઆર;
 મલ્લ અખાડે માધવ, આવ્યા રાખી પ્યાર. ૬૫

[પાઠ]

શળ તોપણુ આશુર અને, મુષ્ટિક મલ કહેવાય;
 રામ કૃષ્ણને પાનીને, કહે વચન હરખાય. ૬૬
 કંસરાય ઇચ્છા થકી, યુદ્ધ કરે બેઠ વીર;
 મલ્લ કુસ્તી કરવા કરે, પ્રયત્ન શ્યામ શરિર. ૬૭
 આશુર સાથે કૃષ્ણજી, મુષ્ટિક સાથે રામ;
 દાવ પેચ મલ્લના કરી, પહોંચાડ્યા નીજ ધામ. ૬૮
 તેમજ શળ તોપણુ હણી, આવ્યા મામા પાસ;
 ક્ષણમાં રાણી નાંખીયો, પૃથુ કરી સહુ આશ. ૬૯
 માત પિતાને છોડીને, માયા કરતા શ્યામ;
 નંદાદિક સહુ ગોપને, ધીરજ દે ધનસ્યામ. ૭૦
 વિદાય કરી સહુ ગોપને, ઉચ્ચેનને રાજ્ય;
 આપી ચંદ્રોપવિતની, લીલા કરે મહારાજ. ૭૧
 ગુરુ કુળમાં વાસો વસી, ભણ્યા પોને ભગવાન;
 ગુરુ દક્ષિણુ આપીને, આવ્યા નિજ સંસ્થાન. ૭૨
 ઉદ્ધવને દેખાડવા, ગોપીઓનો પ્રેમ;
 ગોકુળમાં હરિ મોકલે, આણી હૃદયે રહેમ. ૭૩
 નંદ યશોદા ગોપીને, પ્રેમ જોઈ અભિમાન;
 ઉદ્ધવનો જનરી ગયો, થયા પ્રેમ ગુલતાન. ૭૪
 કુખમ કોડ પુરણુ કરી, અકૂર ઘેર પ્રભુ જાય;
 દર્શન કરી શ્રીકૃષ્ણના, ભકતરાજ હરખાય. ૭૫
 પૂજન સ્તવન કરી રહ્યા, પછી કહે હરિ વાત;
 હસ્તિનાપુર વિષે તમે, જાવ જુઓ સાક્ષાત્. ૭૬
 પ્રભુ આજ્ઞાથી ભકતજી, આવી હસ્તિનાપુર;
 દુઃખ જાણી કુન્તા તાજું, આવ્યા હરિ હજુર. ૭૭

અસ્તિ પ્રાપ્તિ એ યુત્તિઓ, જરાસંધની જેઠ;
 કંસરાયની નારીઓ, ગર્ભ તાત ગૃહ તેઠ ૭૮
 તેવીસ અક્ષોહિણી લઈ, આઘ્યો જરાસંધરાય;
 મથુરામાંથી નીકળ્યા, કૃષ્ણ અને બળરાય. ૭૯
 જરાસંધને છત્રીઓ, રામે સત્તર વાર;
 ત્રણ કોટી યવનો લઈ, કાળ યવન કરે વહાર. ૮૦
 હાદશ યોજન નીરચી, હારામતી ધનસ્થામ;
 સુવર્ણની શોભા ભરી, ચાલવનો વિશ્રામ. ૮૧
 સુચ કુન્દની દષ્ટિ વડે, કાળ યવનનો નાશ;
 કરાવીને પુરણ કરી, ભંકતરાયની આશ. ૮૨
 ભયથી જાણે નાસીયા, જાણાવીને જડુનીર;
 કુન્દનપુરથી રક્ષમણિ, વિપ્ર મોકલે ધીર. ૮૩
 કૃષ્ણ આવી સહુ દેખતાં, કરે રક્ષ મણિ હર્ણુ;
 યોદ્ધાઓ સામા થયા, પામ્યા ને સહુ મર્ણુ. ૮૪
 રકમૈયાદિ સર્જને, છત્રી કૃષ્ણ કૃપાળ;
 હારા મતિમાં આવીને, કર્યા લગ્ન તત્કાળ. ૮૫
 પ્રદુમ્ન પ્રભુ પુત્રતે, સમ્બરા સૂરનો કાળ;
 મારીને રતિ સાથ લઈ, આઘ્યો પ્રભુનો આળ, ૮૬
 મણિ લેવા માધવ ગયા, જમ્બુ વાનને સ્થાન;
 જમ્બુવતિ પરણી મણિ, લઈ આવ્યા ભગવાન. ૮૭
 સત્ય ભામા શ્રીકૃષ્ણને, આપે સત્રાજીત,
 પરબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણમાં, કરતો ઉત્તમ પ્રીત. ૮૮
 સર્વ સુતા કાલન્દ્રીનો, કૃષ્ણે ગ્રાહ્યો હાથ;
 મિત્ર વિન્દાને લાવીયા, પોતે શ્રી મહારાજ. ૮૯

[૫૨]

સાત વૃષભ નાથી વર્ષા, સત્યાને ભગવાન;
 ભદ્રને લક્ષ્મણ તણાં, રાખ્યાં પ્રભુએ માન. ૯૦
 નરકા સૂરને મારીને, સોળ સહસ્ત્રની સાથ;
 લગ્ન કર્યું અતિપ્રીતથી, પોતે દ્વારિકા નાથ. ૯૧
 રૂદ્રમણિ સાથે હાસ્યથી, કરતા પ્રભુ વિનોદ;
 રૂદ્રમૈયાને રામનો, રમતાં થયો વિરોધ. ૯૨
 ઝોખાતું અનિરૂદ્ધ વિષે, લાગ્યું અતિશય મન;
 હરણ કરીને લાવતી, ચિત્ર લેખા હરિતન. ૯૩
 બાણા સૂરે બાંધીઓ, અનિરૂદ્ધ પ્રભુનો બાળ;
 શંકર સામળીઆ લડયા, ક્રોધે બાણે કાળ. ૯૪
 કૃષ્ણે બાણાસૂરતણા, ચક્રે છેદ્યા હાથ;
 લગ્ન કરાવી લાવીઆ, અનિરૂદ્ધને શ્રીનાથ. ૯૫
 દેવ દીજના દ્રવ્યથી, પામે દુઃખ અપાર;
 નૃગ રાગ દૃષ્ટાંતથી, કહેતા જગદાધાર. ૯૬
 ગોકુળમાં બળભદ્રજી, રમતાં ગોપી સાથ;
 યમુનાજીને ખેંચતા, પોતે શ્રી જહુનાથ. ૯૭
 કૃષ્ણ વેપ પૌન્ડક ધરી, કરતા અતિશય દંભ;
 પ્રભુએ તેને મારીયો, ધરીને મન ઉમંગ. ૯૮
 દ્વિવિદ વાનર મારતા, રીસ કરી બાળદેવ;
 સામ્ય છેડવતાં કૌરવો, નો રાખ્યો અહમેવ. ૯૯
 ગૃહસ્થાશ્રમ શ્રીકૃષ્ણનો, જોધને નારદ મત્ય;
 વિરમય પામ્યા અતિધણું, સ્તુતિ કરે ચર્મ દીન. ૧૦૦
 રાય સૂય માટે કરે, વિચાર પાણકુ તન;
 જરા સંધને મારવા, વિચારે પ્રભુ મન. ૧૦૧

[૫૩]

હસ્તિનાપુર પોતે પ્રભુ, આવ્યા આણી વહાલ;
 દિગ્વિજય કરવા ગયા, પાણ્ડુ રાયના બાલ. ૧૦૨
 ભીમ અર્જુન શ્રીકૃષ્ણ ત્રણ, ધરી વિપ્રનો વેશ;
 ભીમ હસ્તે મરાવતા, જરાસંઘ પરમેશ. ૧૦૩
 રાયસૂય આરંભમાં, કૃષ્ણ તણું પૂજન;
 અવણ કરી શિશુપાલને, લાગ્યું દુઃખ બહુ મન. ૧૦૪
 કહણ વચન પ્રભુને કહ્યાં, અતિશય જોણીવાર;
 શ્રીકૃષ્ણે નિજ ચક્રથી, છેદ્યું શિશ તત્કાળ. ૧૦૫
 રાયસૂય વિધિસર કરી, હરખાયા બહુ મન;
 ચણુ અપમાન થકી થયું, દુઃખ દુર્યોધન મન. ૧૦૬
 અતિ માયાવી શાલ્વને, હણુતા કૃષ્ણ કૃપાળ;
 દંત વક્ર વિદુ રથતણા, આણે પ્રભુજી કાળ. ૧૦૭
 બળબદે સૂતને હણ્યા, આણી મનમાં રીસ;
 પછી પ્રાયશ્ચિત કરવા ગયા, પોતે શ્રી જગદીશ. ૧૦૮
 તીર્થ કરી દૈત્યો હણી, આવ્યા ઋષિઓ પાસ;
 રામ પરાક્રમ અતિ ધણું, વર્ણન કરે હરિદાસ. ૧૦૯
 સંકટ સુઘમા તણું, ટાળે દીન દયાળ,
 આપી સમ્પત્તિ અતિધણી, આણી મનમાં વહાલ. ૧૧૦
 કુરુક્ષેત્રમાં આવીઆ, દેશ દેશથી રાય;
 પાણ્ડવ, યાદવ, ગોપીઓ, ગોપ, અને યદુરાય. ૧૧૧
 કૃષ્ણે ગોપી ગોપને, આપ્યું કિતમ રાન;
 આનંદ પામ્યા અતિ ધણું, દૂર કરી અમાન. ૧૧૨
 ઋષિઓ સર્વે આવીઆ, પ્રભુના દર્શન કાળ;
 ઋષુદેવ વિનંતિ કરી, કૃષ્ણ કરે નિજ કાળ. ૧૧૩

નારદના ઉપદેશથી, યશ કરે વસુદેવ,
જેથી ચિત્ર નિર્મળ થયું, થયું જ્ઞાન સ્વયમેવ. ૧૧૪
વસુદેવને કૃષ્ણજી, કહેતા નિર્મળ જ્ઞાન;
પાતાળેથી આણીઆ, દેવકીના સંતાન. ૧૧૫
સન્યાસી અર્જુન થઈ, કરે સુભદ્રા હણું,
મિથિલા નગરીમાં જઈ, કહે જ્ઞાન શ્રીકૃષ્ણ. ૧૧૬
શ્રુતદેવ રાજા અને, સુદેવ આહાણુ ઘેર;
મણ્ડળ સાથે આવીઆ કરી ભક્ત પર મહેર. ૧૧૭
પરમાત્મા પરબ્રહ્મની, સ્તુતિ કરે સદ્દેવ;
જેતું શ્રવણ ક્યાં થકી, દૂર થયા સહુ ખેદ. ૧૧૮
સર્વ અધિક શ્રીકૃષ્ણ છે, સત્ત્વ ગુણ સુખ ધામ;
સર્વ મળી નિશ્ચય કરી, બેઠા નિજ નિજ હામ ૧૧૯
આહાણુના બાળક લઈ, આવ્યા શ્રી ભગવાન;
નિજ મિત્ર અર્જુન તણું, દૂર ક્યું અભિમાન. ૧૨૦
કૃષ્ણ લીલા શું વર્ણવું. શેષન પામે પાર;
મન વાણી પહોંચે નહીં; બેસું પામી હાર. ૧૨૧
નવધા ભક્તિથી થશે, પૂરણ બ્રહ્મ પ્રકાશ;
માટે નેતુથી કહે, શ્રી શુક કૃષ્ણ વિલાસ. ૧૨૨

—એકાદશ સ્કન્ધ પ્રારંભ—

એકાદશે મુક્તિ કહે, ઉદ્ધવને ભગવાન;
શ્રવણ મનન કરવા થકી, મટે દેહ અભિમાન. ૧
એકાદશમાં મુક્તિનું, વર્ણન કરે શુકદેવ;
ત્યાં મારો શો આસરો, કેમ કરું અહમેવ. ૨

[૧૫]

- મુક્તિમાં વૈરાગ્યની, જરૂર પહેલી જાણ;
માટે શ્રી કૃષ્ણે કહ્યું, મુશળ પ્રગટ નિર્વાણ. ૩
- શાપ અપાવી વિપ્રથી, કરે કુળ સંહાર,
લીલા નટવર લાલની જાણે જનન હાર. ૪
- નારદને વસુદેવજી, પૂછે જોડી હાથ;
દુઃખ રૂપ સંસારથી, તરવા કહો ઉપાય. ૫
- નારદ કહે વસુદેવજી, કહું ભાગવત ધર્મ;
નવ યોગેશ્વરે જે કહ્યો, નિમીરાયને મર્મ. ૬
- શ્રીહરિને અર્પણ કરે, મન વાણીને કાય;
કૃષ્ણાર્પણ કર્મો કરે, સ્વધર્મ તે કહેવાય. ૭
- સર્વ વિષે હરિને જીવે, ભક્ત જગતમાં જેહ;
અભિમાન નહીં ઉરવિષે, સાચો હરિજન તેહ. ૮
- જેનાથી સહુ ઉપજ્યું, જેમાં પામે લીન;
તેને માયા જાણ્યવી, કરે છવને દીન. ૯
- દુઃખ રૂપ સંસારમાં, સુખ ન દિશે ભેશ;
એવું જાણી પ્રભુ ભજે, ટળશે તેના કલેશ. ૧૦
- જાગૃત, સ્વપ્ન, સપ્તપિત્તે, આદિ અંતમાં જેહ;
અનુભવ રૂપ સાક્ષી સદા, સતચિત આનંદ તેહ. ૧૧
- પર બ્રહ્મ પુરૂષોત્તમ, નારાયણ સ્વયમેવ;
બોલે બોલાવે સર્વમાં, તે જાણો શુકદેવ. ૧૨
- યથા વિધિ કર્મો કરે, કાંમ રહિત જન જેહ;
આત્મ જ્ઞાન તેને થશે, એમાં નહીં સંદેહ. ૧૩
- શ્રીહરિ લીલાધી, ધરે, નામ રૂપ અણુ જેહ;
તેના પ્રીતિન અવગણી, તરશે નિઃસંદેહ. ૧૪

સત્ય યુગમાં ધ્યાનથી, ત્રેતામયે યામ;
 દ્વાપુરમાં પૂજન કરે, કળિ કીર્તન બાહ્યામ. ૧૧
 શ્રીહરિથી સહુ ઉપજ્યા, વર્ણાશ્રમ નરનાર;
 દેહ પામી હરિ નહી ભજે, તે જનને ધિકાર; ૧૬
 એવા નવ યોગેશ્વરે, કહ્યું ભિન્ન ભિન્ન જ્ઞાન;
 નીમિ અને વમુદેવને, દૂર થયું અજ્ઞાન. ૧૭
 બ્રહ્માદિક દેવો તણી, સ્તુતિ થકી ભગવાન;
 નિજ પદ જાતાં શ્રીહરિ, કહે ભક્તને જ્ઞાન. ૧૮
 ઉદ્ધવ કહે અજ્ઞાની હુ, કેમ તરું સસાર;
 કૃપા કરી શ્રીકૃષ્ણજી, ઉતારો ભવપાર. ૧૯
 કૃષ્ણ કહે ઉદ્ધવ મુજો, સર્વે શાસ્ત્રનો સાર;
 નાશવન્ત રહુ દૃશ્યનો, એક બ્રહ્મ આધાર. ૨૦
 સાર સર્વથી જે ઝહે, ગુરૂદા ત્રય પેર;
 ભેદ ભેદ ટાળી રહે, નિરાદિન આનદભેર. ૨૧
 દેહ સમ્બન્ધ થકી થયો, જન્મ મરણવશ જીવ;
 જો જાણે નિજ આત્મા, તો તું થાશે શિવ. ૨૨
 જ્ઞાન અને અજ્ઞાનથી, થાય મોક્ષને બન્ધ,
 પર બ્રહ્મ સત ચિતમાં, નહીં વાસના બન્ધ. ૨૩
 ભક્તિથી મુક્તિ મળે, જો સેવે ગુરૂદેવ;
 મુક્ત થાય ક્ષણવારમાં, જો છૂટે અહમેવ. ૨૪
 મન ઇન્દ્રિય આદિક સહુ, એતન પ્રભુથી થાય;
 પ્રગટ પ્રભુ ચૈતન્ય બજે, તો સંશય મટી જાય. ૨૫
 સત્સંગથી સહુ સાંપડે, જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્ય;
 કરે સત્સંગત પ્રેમથી, વિશ્વવિષે બાહ્યામ. ૨૬

- સહુ સાધનમાં શ્રેષ્ઠ છે, સેવા સ્મરણને ધ્યાન;
સદ્ગુરુ શરણે રહી કરે, તો મળશે ભગવાન. ૨૭
- જેવું જે ચિન્તન કરે, તેવી સિદ્ધિ થાય;
માટે સહુથી શ્રેષ્ઠ છે, પ્રભુ ભક્તિ મહિમાય. ૨૮
- સર્વ વસ્તુમાં શ્રીહરિ, ધરી ૩૫ ગુણ નામ;
હરિ હરિ સહુમાં દેખતાં, પામે અવિચળ ધામ. ૨૯
- વર્ણાશ્રમના ધર્મ સહુ, ચિત્ત શુદ્ધિને કાળ;
પ્રેમ થકી વર્ણુન કરે, ગોવિન્દ ગરિયનિવાળ. ૩૦
- અધિકારીના ભેદથી, કર્મ ઉપાસન જ્ઞાન;
ઉદ્ધવને પ્રભુજી કહે, ટળે જેથી અભિમાન. ૩૧
- સાંખ્ય વિવેક કરી કહ્યો, પુરૂષ પ્રકૃતિ ભેદ;
જેથી જન્મ મરણ તણો, દૂર થાય સહુ ખેદ. ૩૨
- સહન શક્તિને પામવા, કદળીનું આખ્યાન;
વર્ણુન કરી પોતે કહે, ઉદ્ધવને ભગવાન. ૩૩
- સાધુ સંગથી સુખ છે, સ્ત્રી સંગથી દુઃખ થાય;
એવું સમજાવવા કહ્યો, ઐલ ગીત અધ્યાય. ૩૪
- ક્રીયા યોગ વિસ્તારથી, કહીને શ્રીભગવાન;
ભક્તિ જ્ઞાન વૈરાગ્યથી, દૂર કરે અજ્ઞાન. ૩૫
- નિમિત્ત મુશળનું કરી, યાદવનો સંહાર;
કરી સ્વધામ વિષે પ્રભુ, આલ્યા જમદાધાર. ૩૬
- એકત્રીસ અધ્યાયને, કહ્યો એકાદશ સ્કન્ધ;
ત્રણથી ન્યારા એકને, સમજે છૂટે બન્ધ. ૩૭

—દ્વાદશ સ્કન્ધ પ્રારંભ—

- દ્વાદશ સ્કન્ધ વિષે કહ્યો, આશ્રય આણી વહાલ;
પાક કરે જે પ્રેમથી, તેનો ટળશે કાળ. ૧
- રાગ્નઓના નામથી, કરે અવિદ્યા દૂર;
હું મ્હારું તજવા થકી, થાશે હરિ હજીર. ૨
- કલિયુગને જાણુજો, દોષ તણો ભંડાર;
પણુ મોટો ગુણુ ઝોજ છે, કીર્તનથી ભવપાર. ૩
- પ્રલય કલ્પ માયાથકી, નિત નિત આવે જાય;
પણુ બ્રહ્મરૂપ ગુરૂ સદા, નહી આવે નહીં જાય. ૪
- શુદ્ધ કહે પરીક્ષિત સુણો, સર્વ શાસ્ત્રનો સાર;
પરબ્રહ્મ હું આત્મા, નહી મુજમાં સંસાર. ૫
- સત ચિત આનંદરૂપ હું, અખંડ એક અવિનાશ
સ્થાવર જંગમ સર્વમાં, શબ્દ રૂપ ગુરૂ વાસ. ૬
- અનુભવ શબ્દ થકી થશે, શબ્દ અનુભવ એક;
જો માનો તો માન જો સદ્ ગુરૂ તણો વિવેક. ૭
- જન્મ મરણુ છે દેહને, સાક્ષીરૂપ હું એક;
વેદ શાસ્ત્રની સાખ મ્હેં, આપી તને અનેક. ૮
- શ્રવણુ કરાવ્યું શાસ્ત્રઆ, ભાગવતુ બ્રહ્મ સ્વરૂપ;
જો કંઈ સંશય હોય તો, પાછો મુજને પુછ. ૯
- કહે પરીક્ષિત સંશય નથી, જાણ્યું બ્રહ્મ સ્વરૂપ;
આજ્ઞા આપો દેહને, ત્યાગી થાઉં તદ્દુપ. ૧૦
- સદ્ગુરૂ આજ્ઞા આપીને, ગયા સન્તની સાથ;
પરીક્ષિત ચરણુ વિષે પ્રભો, બેઠીને બેઠ હાથ. ૧૧

[૫૯]

શ્રી શુકદેવ ગયા પહોં, આસન વાળી રાય;
 બ્રહ્મ સ્વરૂપ પામી ગયા, પોતે પરીક્ષય રાય. ૧૨
 જન્મેજન્ય તક્ષત થકી, જાણી પિતાનો નાશ;
 સર્પ સત્ર કરે સર્પથી, પામ્યા સર્વ ત્રાસ. ૧૩
 પરબ્રહ્મથી વેદો થયા, અનેક સાખાવાન;
 શ્રવણ મનન કરે ભાવથી, તો ભેટે ભગવાન. ૧૪
 પુરાણુ અષ્ટ દશતણો, વિધ વિધ કરી વિસ્તાર;
 સત્ પુરાણી સર્વને, સંભળાવે કરી વહાલ. ૧૫
 માર્કન્ડેય ઋષિ તણું, ચરિત્ર પુણ્ય પવિત્ર;
 પ્રેમ વડે પુરું કર્યું, ગાર્ગી પ્રભુ ચરિત્ર. ૧૬
 અનુક્રમ દ્વાદશ સ્કન્ધના, અધ્યાય દશને ત્રણ;
 શ્રવણ કર્યાથી હુટશે, પરિક્ષિત પેરે મર્ણ. ૧૭

ઈતિ શ્રીમદ્ ભાગવત દ્વાદસ સ્કન્ધ સાર સમાપ્ત.

॥ ॐ શ્રી ॥

કર્મ પ્રકરણં.

॥ મુમુક્ષુ હરિજનોને સંક્ષેપ (ટુંકાણ)માં કરવાનું નિત્યકર્મ ॥

પોતાનું કલ્યાણ ઇચ્છનાર મુમુક્ષુ ગુરુમુખી હરિજનોએ આહામુક્તિ
(સ્વર્ગોદયની આગલી એ ઘડી)માં હડી શ્રી હરિસ્મરણ કરવું.

હરે રામ હરે રામ રામ રામ હરે હરે ॥ હરે કૃષ્ણ હરે કૃષ્ણ
કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરે હરે ॥

આ મંત્રથી સ્મરણ કરી, પોતાના એક હાથની હથેલી બેઠ
પૃથ્વીની નીચલા શ્લોકથી પ્રાર્થના કરવી.

સમુદ્રવસને દેવિ પર્વત સ્તનમંડલે ॥ વિષ્ણુપતિ નમસ્તુભ્યં
પાદસ્પર્શ ક્ષમસ્થમે ॥

પછી યથાશક્તિ પ્રાતઃસ્મરણ કરી શાય જવું.

શાયને અનુકુળ જગ્યાએ જઈ જળપાત્રને જમણા હાથ બણી
મુકી, મૌનપણે મળમુત્રનો ત્યાગ કરી મૃતિકા જમથી ગુદ તથા
હીંગ પ્રક્ષાલણ કરી મૃતિકા તથા જલ વડે ડાબો હાથ ચારવાર ધોવા
તથા બન્નેહાથ મૃતિકાવડે ચાર વાર ધોવા પછી ગુદ જળથી આઠ
કોમળા કરી દંતધાવન કરવું.

દાતણ કરતાં કરતાં આલવું નહીં, તથા બહુ વાતો કરવી નહીં,
પછી બરાબર મોઢું ધોઈ, સુર્યનારાયણને નમસ્કાર કરવા તથા ગુરુદેવ
અને શ્રી સત્યનારાયણને નીચલા મંત્રોથી નમસ્કાર કરવા.

[६१]

सूर्यमंत्रः ॥ अषाकुसुम संक्राशं काश्यपेयं महाद्यतिं ॥
तमोरिस्सर्व पापज्जं प्रणतोऽस्मि दिवाकरं ॥

गुरुमंत्रः ॥ अखंड मंडलाकारं व्यातयेन चराचरं ॥
चक्षुरुन्मिलीतं येन तस्मैश्री गुरुवे नमः ॥२॥

सत्यनारायणमंत्रः ॥ सत्यनारायणं देवं वंदेहं कामदं प्रभुं ॥
लीलया विततं विश्वं येन तस्मै नमोनमः ॥३॥

पक्षी स्नान करतुं.

स्नानविधि.

ताम्रपात्रां प्रथम शीतल नृण लभ भेड हाथ जोडी नीचे प्रभाणे
प्रार्थना करवी.

पुष्कराद्यानि तिर्यानि गंगाद्याः सरितस्तथा ।

आगच्छंतु पवित्राणि स्नानकाले सदा मम ॥ १ ॥

गंगेच्च यमुनेचैव गोदावरि सरस्वति ॥

नर्मदे सिधो कावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु ॥ २ ॥

अपामधि पतिस्त्वंच तिर्येषु वसतिस्तव ॥

वस्त्राण्य नमस्तुभ्यं स्नानानुज्ञां प्रयच्छतु ॥ ३ ॥

ये त्रय भूत्राथी तिर्येतुं आवाहन करी, जोधये तेष्टुं उतुं पाणी
वर्ध संक्षु करवो.

अत्राद्य महामंगलयप्रदे अमुक मासे अमुक पक्षे अमुक
तिथौ अमुक वासरे सर्वकर्मसु देहशुद्धि सिद्ध्यर्थं प्रातस्नानमहं
करिष्ये ॥

પછી યથેષ્ટ સ્નાન કરી શુદ્ધ ધોષેલા દુવાલથી શરીર લુછી, ધોષેલું શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરી એકાંત શુદ્ધ જ્યાં દરરોજ નિત્યકર્મ કરવાની જગ્યા હોય ત્યાં પુર્વ અથવા મુખે બેસી નિત્ય કર્મ કરવું.

॥ નિત્યકર્મવિધિ: ॥

એકાંત સ્થળે પાટલા ઉપર યા પૃથ્વી ઉપર ઉતનું આસન પાથરી નિશ્ચિંતપણે શુદ્ધ ગાળેલા જળથી ભરેલા થોટો, જમ, આયમની તરભાણું, અર્ચપાત્ર, ચંદન, પુષ્પ, ધુપ, દીપ, નૈવેદ્ય, વિગેરે નિત્ય કર્મમાં જોઈતું સાહીત્ય લઈને બેસવું.

પ્રથમ ડાબા હાથમાં ભસ્મ અથવા ગોપીચંદન (શુદ્ધમૃત્તિકા) લઈ જમણે હાથે જળ મૂકી મર્દન કરવું.

મંત્ર: ॥ નમ:શિવાય—અથવા નમોમગધતે વાસુદેવાય ॥

એ મંત્રથી અભિમંત્રણ કરી, બન્ને હાથ વડે, લક્ષાટે, હૃદયે, કંઠે બાહુ, કુક્ષિ વિગેરે અંગે ભસ્મ ધારણ કરવી. પછી

ચિદ્રૂપિણિ મહામાયે દિવ્ય તેજ: સમન્વિતે ॥

તિષ્ઠદેવિ શિલાબંધે તેજો વૃદ્ધિ કુરુષ્વમે ॥

એ મંત્ર લણી ચોટલીએ ગાંઠ વાળી, પછી

કેશવાયનમ: નારાયણનમ: માઘવાયનમ:

આ મંત્રોથી ત્રણ આયમન કરવાં. પછી

મોર્ચિશાયનમ:

એ મંત્રથી હાથ ધોઈ નાંખવા.

પછી પ્રાણાયામ કરવો ગુરૂ મંત્રથી અથવા ક્ષાદશ અક્ષરથી, અનાનાશારધી શક્તિ પ્રમાણે પ્રાણ ચલાવવો, પછી બેઠ હીદ બંધ

[૬૩]

કરી શકિત પ્રમાણે રાખવો, અને જમણે પાસેથી હળવે હળવે પ્રાણ મુકવો, એ પ્રમાણે પુરક, કુલક, અને રચકવડે ત્રણ પ્રાણાયામ કરવા પછી ડાબા હાથમાં જળ લઈ જમણા હાથથી.

વિષ્ણુવિષ્ણુઃ વાગ્વાન્ પ્રાણઃપ્રાણ ચશુશ્ચશુઃ શ્રોત્રંશ્રોત્રં નાભિ ।

હૃદયં કંઠઃ મુલં શિરઃ શિલા બાહુભ્યાં યશોવલં ॥

એ મંત્રથી, નાશીકા, નેત્ર, કાન, નાભી, હૃદય, કંઠ મુખ વિગેરે સ્થાને સ્પર્શ કરવો. પછી હૃદયે નીચેના મંત્રથી જળ છાંટવું.

અપચિન્નઃ પચિન્નોઽસર્વાવસ્થાંગતોઽપિઘા ॥

યઃ સ્પર્શેત્યુંઢરીકાક્ષં સઘાહ્યાભ્યંતરઃ શુચિઃ ॥

પછી સંકલ્પ કરવો.

અત્રાદ્યઃ મમોપાસત્તદુરિતક્ષયદ્વારાદ્ધી પરમેશ્વરામિત્યર્થ પ્રાતઃ સંજ્યોપાસનમહં કરિષ્યે ॥

પછી ન્યાસ કરવા.

નંપાદાભ્યાનમઃ મોંજાનુભ્યાનમઃ મંકટીભ્યાનમઃ ગંનાભ્યંનમઃ
વંહૃદયાયનમઃ તેં બાહુભ્યાનમઃ વાંકંડાયનમઃ સુંમુલાયનમઃ
વૈંનેત્રાયનમઃ વાંલલાટાયનમઃ ચંમૂર્ધ્નેનમઃ નમોમગવતેવાસુદેવૈષ્ય
નમઃ સર્વાંગે ॥

પછી આસન ઉપર બેસીનેજ સૂર્યનામચતુની ભાવના કરી.

સૂર્યમંદક સ્થિત પુલ્લોત્તમાયનમઃ ॥

સર્વોર્ગસર્વસર્વે ગંવાસતપુર્વ સમર્પયમિ ॥

એ મંત્ર બણી ચંદન પુષ્પ ચઢાવી, અર્ધપાત્રમાં જલ લઇ મંદ્ર પુષ્પ સહીત, ઉભા થઈ બેઠ હાથે નીચેનો મંત્ર બણી તથા અધ આપવા.

નમો વિવસ્વતેતુભ્યં માસ્વતે વિષ્ણુ તેજસે ।

નમઃ સવિત્રે શુચયે સવિત્રે કર્મદાયિને,

શ્રી સૂર્યનારાયણાયનમઃ પશતેઽર્ચઃ પછી નમો મગવતે વાસુદેવાય

એ મંત્ર બણી પોતાની ચારે બાજુ જલ ફેરવવું. પછી ચંદન પુષ્પ બેઠ હાથમાં લઈ હાથ ઉંચા કરી સૂર્યોપસ્થાન કરવું.

મંત્રઃ ॥ નમોઽસ્ત્વનંતાયસહસ્રમૂર્તયે સહસ્રપાદાક્ષિશિરોરુહાહવે ॥
સહસ્ત્રનામ્ને પુરુષાય શાશ્વતે સહસ્ત્રકોટિ યુગધારિણેનમઃ ॥

એ મંત્રથી પુષ્પ વધાવી દેવું. પછી ગુરુ મંત્રથી અથવા દ્વાદશ અક્ષરમંત્રથી એક, પાંચ કે દશ માળા ફેરવવી. પછી સંકલ્પ નીચે પ્રમાણે કરવો:—

અનેન યથાશક્તિ અપૂર્વક પ્રાતઃસંધ્યાસ્થેનકર્મણા શ્રી પરમેશ્વરઃ
પ્રીયતાં નમમ ॥ વિષ્ણવે નમો વિષ્ણવે નમો વિષ્ણવે નમઃ ॥

એ પ્રમાણે બને તો મધ્યાહ્ન સંધ્યા કરવી. મધ્યાહ્ન સંધ્યામાં એક અર્ધ આપવો તથા પ્રાતઃસંધ્યાને બદલે મધ્યાહ્ન નામ ફેરવવું તીલક છાપા કરી પછી દેવ પુગન જે આપણને હૃષ્ટસ્વરૂપ હોય તેની અથવા છબીની કરવી. તે ગુરુમંત્રથી આવાહન, આસન પાઘ, અર્ચ, આચમન, સ્નાન, યજ્ઞોપવિત. વસ્ત્ર, ચંદન, પુષ્પ, ફુલ, દીપ નૈવેદ્ય, આરતિ, અને પુષ્પાંજલીથી પ્રાર્થના વગેરે કરવી એ પુગનનો વિધિ છે; અને વિધિ તો મહાકલ્પ છે. પણ યથાશક્તિ કરવી જોઈએ.

શ્રી હાકોરજી પદ્મરાવવા આટે સુંદર માદી તકીયા કરાવવા, ઉપર સુંદર રેશમી કોનેરીદાર બિછાવું બિછાવવું. શ્રી હાકોરજીને ભાતભાતના મનમમતા વાધા અમરંદર રતુઅનુસાર ધરાવવા. જે સ્વરૂપ (મૂર્તિ) હોય તો સ્નાન કરાવવું અને જ્યાંજી હોય તો સ્વચ્છ ધોયલા કકડાથી લુછીને પછી વાધા અમરંદર ધરાવવા, તીલક કરવું, તથા પુષ્પની માળા ધરાવવી, કુચ, દીપ, હાકોરજીથી છેટા મુકવા, ભોગ ધરાવવો, તથા શુદ્ધ જળની ઝારી ભરી તંત્રમુલ ખીડી ધરાવી. પછી આસ્તી કરી, પ્રાર્થના કરવી. પછી શ્રી હાકોરજીનું ધ્યાન હૃદયકમળમાં કરવું. તે એવી રીતે કે હૃદયમાં કમળનું ધ્યાન કરવું અને તે મધ્યે સૂર્ય ચંદ્ર, અગ્નિની ધારણા કરી અગ્નિના તેજમાં ઇષ્ટ મુર્તિનું ધ્યાન કરવું અને માનસિક સેવા કરવી. જેમ જેમ માનસિક સેવા વધતી જાય તેમ તેમ સંસારની વાસનાઓ ક્ષિણ થતી જાય છે અને તે વાસના ક્ષય થવાથીજ અક્ષય ધામની પ્રાપ્તિ થાય છે.

પછી બાગવત, ગિતા, કે સ્તોત્ર પાઠ કરી સેવા સમાપ્તિ કરવી. અને બેહુઆર ચેલઆર કામ જાગે જવું: પશુ હસ્તાં: હસ્તાં કામ કાળ કરતાં: પ્રભુનું સ્મરણુ જાણવું: મહીં દત્તિપ્રાપ્ત:કૃત્યં ॥

જવમોજન વિધી.

જને તો સ્નાન કરીને નહીં તો હાથપગ ઘોઈ કોગળાં કરી શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેલીને જમવાં ખેસવું. જમતી વખતે પીરસાઈ રહ્યા પછી જમણા હાથમાં જળ લઇ તણુવારે શુરમંત્ર બણી ચાળ ઉપર ધારવું. ચાળમાં તુળશીપત્ર પધરાવવું, તથા ચાળ નીચે પાણીનું ચોખંડું વેતનું મંડળ કરવું. તેની ઉપર ચાળ પધરાવવી શ્રી હાકોરજીને ભોગ

ધરાવવો. પછી ચાળની પાછળ જળનું કુંડાળું કરી જમણા હાથ
બણી, બાતની ત્રણ બેર જેવડી ઢગલી નીચેના મંત્રો બણી મુકવી.

મૂપતયેનમઃ મૂલનપતયેનમઃ મૂતાનાપતયેનમઃ

પછી જમણા હાથમાં આચમન લઇ.

અશ્વં બ્રહ્મરસોવિષ્ણુ મોક્ષાદેવો મહેશ્વરઃ ॥

एवं ध्यात्वा द्विजोभूँके सोऽन्नदोषैर्न लिप्यते,

એ મંત્ર બણી આચમન લેવું. પછી ધી વાળા બાતના પાંચ
આસ બેર જેવડા નીચેના એકેક મંત્ર બણીને લેવા.

પ્રાણાયનમઃ ૧ જ્ઞાનાયનમઃ ૨ વ્યાનાયનમઃ

૩ સમાનાયનમઃ ૪ ઉદ્દાનાયનમઃ ૫

એ ગ્રાસો દાંતે ચાવ્યાવિના માત્ર જીભ વડેજ ગળી જવા, ને તે
પછી ડાબા હાથ વડે બે આંખોએ જળનો સ્પર્શ કરી હચ્છા પ્રમાણે
ભોજન કરવું. ભોજન કરતાં કોઈને અડકવું નહિ, કોઈનું ઉચ્છીષ્ટ
જમવું નહીં કોઈનું પીવેકું પાણી પીવું નહીં, તેમ પોતે પણ લોટાને
જમ બે રાખવાં, જમવડેજ પાણી પીવું. એટલે બધું જળ ઉચ્છીષ્ટ
થાય નહીં. પછી જમી રહી આચમન લઈને ઉઠવું જમતાં જમતાં
નિપિદ્ધ શબ્દો બોલવા નહીં; અને મુનીયતે જમવું એ વધારે ઉત્તમ
છે. પછી બહાર જઈ હાથ તથા મુખ શુદ્ધ કરી આર કોગળા કરી
પાછળ સોપારી ખાવું. પછીજ વસ્ત્ર બદલવાં.

[૬૭]

इति मोज्जल विधिः

॥अथ सायंकाल विधिः॥

સાયંકાળે દીવાનાં દર્શન કરી સ્તુતિ કરવી.

दीपोज्योति परब्रह्म दीपोज्योतिर्जनार्दनः ॥

दीपोहरतुमे प्रापं संध्यादीप नमोस्तुते ॥

શુભં કરોતુ કલ્યાણ મારોમ્યં સુખ સંપદં ॥

શંતુશુદ્ધિ વિનાશંચ દીપ જ્યોતિ નમોસ્તુતે ॥

પછી પાસે બેઠેલા હરિજન વૈશ્નવોને જય શ્રીકૃષ્ણ કરવા.

સાયંકાળે બને તો સ્નાન કરી નહીં તો હાથ પગ ધોઈ કોમળા કરી સાયં સંધ્યાજ ફક્ત કરવી. તેમાં સૂર્યને ત્રણ અર્ધ આપવા અને એક માળા ફેરવવી ફક્ત પ્રાતઃસંધ્યા. પછી મધ્યાહ્ન સંધ્યા અને સાંજે સાયં સંધ્યા એવું નામજ ફેરવવાનું છે પછી વાળું કરી સમાગમ થતો હોય તો ત્યાં જવું નહીં તો ઘેરજ એસી કલાક બાગવત વિગેરેનું વાંચન કરી દશ વાગ્યાની અંદર સુષ્પ જવું; શયન કરતી વખતે પથારીમાં એસી.

हरे राम हरे राम राम राम हरे हरे ॥

हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे ॥

એ મંત્ર દશવાર, બણી શુદ્ધ આત્મ વિચાર અને ઇશ્વર સ્મરણ કરતાં નિર્દોષ થવું.

इतिभीशुकदेवोक्त संक्षिप्त सर्वधर्मसामान्यनित्यकर्मसमाप्तं ॥

[૬૮]

સિદ્ધાન્ત સારાંશક

—(૭)—

છંદ ભૂજંગી

જગ જંગળ મિથ્યા અને બ્રહ્મ સત્ય.
એવો દૃઢ નિશ્ચય જે થાય નિત્ય,
તેનું નામ વિવેક શાસ્ત્રો કહે છે;
મુમુક્ષુ તણા હૃદયમાં જે રહે છે. ૧

રહે હૃદયમાં સત્ય વિવેક જેને.
સદ્ધ ભોગ સહુ રોગ ભાસેજ તેને;
નહિં ત્રણ કાળે કદી ભોગ ધન્ય છે,
તેનું નામ વૈરાગ્ય શાસ્ત્રો કહે છે. ૨

સદ્ધ વાસના ત્યાગ તે શ્રમ જણ્યો.
સંહુ ધર્મિયો વચ તે દમ માનો;
સહન શિલતાને તિતિક્ષા કહે છે,
પ્રપચોની વૃત્તિ ઉપરામ જે છે. ૩

ગુરુ શાસ્ત્ર વિશ્વાસ શ્રદ્ધા અહીંને,
મુમુક્ષુ થઈ એક લક્ષ્યે રહીને;
કરી સાધનો સિદ્ધ સહુ દુઃખ હરવા.
સેવે સદ્ગુરુ શરણ સંસાર તરવા. ૪

કરે શ્રવણ જે નિત્ય વેદાંત વાણી,
તેને દુર થઈ જાય સંસાર બાણી;

કરે મનન જો મન થકી યુક્તિથી જો. ૪
 સહુ વાક્યનો સાર હેરે ધરે તે.
 ગુરુ શાસ્ત્ર પેદાંત વાણી વિચારી,
 પ્રયોગની વૃત્તિ યુક્તી છે વિસારી.
 નહિં અન્ય વૃત્તિ કદી થાય બ્યારે,
 નિદિધ્યાસ તેને કહે સંત ત્યારે. ૬

વિચારી વિચારી મહા વાક્ય ચાર,
 સહુ શાસ્ત્રમાંથી ગ્રહી એક સાર,
 કરે ધીરને નીર યુક્તિથી ભિન્ન.
 રહે ~~અન્ય~~ વૃત્તિઓ નિત્ય ભિન્ન. ૭

તણુ દેહને કોશ પાંચે ન જાણે,
 અવસ્થા સદા દેહને નહિં જણાયે.
 સદા એક અદૃત અખંડ - બ્રહ્મ,
 જોને પ્રાપ્ત થાય નહિં ચાર કર્મ. ૮

દેખે સંભળે બ્રહ્મ વિના ન અન્ય,
 બ્રહ્મ 'બ્રહ્મ હું બ્રહ્મ વૃત્તિ અનન્ય.
 સહુ વૃત્તિ વિરામ પામી રહે જો,
 શુકદેવની સાન સમજી ગયો તે. ૯

અથ પરાપૂજા પ્રારંભ.

હરિગીત છંદ.

શ્રી શુક દેવ દયાળ સ્વામી, ભવ વિષે ભૂલો પડ્યો,
કરી કરી થાક્યો ધણું, મને માર્ગ એકે નવ જડ્યો.
કૃપા કરી પ્રભુ પ્રેમથી, રંક દાસ આમુ ભાળજો;
દુઃખ રૂપ સંસારથી, પ્રભુ દયા કરીને તારજો.
દિનાનાથ દયા ધરીને હું, દિનની વહારે ચડો,
નથી બેલી કોઇ મહારો માટે, વિકૃલ નહીં ધીલવં કરો;
પતિત પાવન નામ, જગ જાહેર છે પ્રભુ આપનું,
ચરણ શરણે જે પડે, તેને દુઃખ નડે નહીં પાપનું. ૨

એવું જાણીને હું શરણ આળ્યો, માટે દોષ મહારા દૂર કરો,
પ્રેમથી પાવન કરી, મહારી વિનિતિ ઉરમાં ધરો;
હું અપરાધી છું ખરો પણ, બલવતનું પ્હાનું ધરી,
બોટો હું નિરાંતથી, હવે ગમે તે કરજો શ્રી હરિ. ૩

ધન ધરા ને ધામનું, શું કામ મહારે છે પ્રભુ,
દયા આશે આપની, તો રાત દીન તમને બળું;
ભક્તિ શક્તિ જ્ઞાન ભાન, દેશે નહિ મારે વિશે,
નથી જ્ઞાનનું સાધન, તથાપી આજ છે મનને વિશે. ૪
તારશે ? નહિ પાડશે એમ નિશ્ચય મનમાં ધારીને,
શાસ્ત્ર પૂરાણની શાખથી, મેં રાખ્યું મનને ધારીને;

[૭૧]

પૂર્ણ રૂપે પોતેજ છો, ત્યાં આવાહન હું કેમ કરું,
આધાર રૂપ છો સર્વના, ત્યારે આસન સારું શું ધરું. ૫

નિર્ભળ સ્વચ્છળ આપ છો, મળ રહિત મહારા નાથજી,
ત્યારે પાદ અર્ધને સ્નાન તે, કરાવું શી રીતથી;
વિશ્વ રહ્યું જેના ઉદરમાં, તેને વસ્ત્ર કેમ કરીને ધરું ?
સર્વ શોભે જેનાથકી, તેને શણગાર શું અર્પણ કરું ? ૬

જેની સુગંધી સહુ વિષે, તેને ગંધ પુષ્પને કુપ શું,
અંદ્ર સૂર્ય અગ્નિ પ્રકાશે, તેની આગળ દિપ શું;
તૃપ્ત કરે સહુ વિશ્વને, તેને નૈવેદ્ય હું શાનું ધરું,
દ્રવ્ય દામોદરજી તણું, ત્યારે દક્ષણા શાની ધરું. ૭

નામ રૂપને ગુણ થકી, વ્યાપી રહ્યા સહુ વિશ્વમાં,
ત્યારે કેમ કરી કરું આરતી, અને વિશ્વરૂપની પરિક્રમા;
મનવાણી ને બુદ્ધિ તે, આપની શક્તિ વડે,
હવે પૂજા કરવા નાથજી, મેં મમ્મી કાંઈ નહીં જડે, ૮

તોપણ ત્રીકમ સ્નેહ આપે, ચિત્ત અંદન શ્રીહરિ,
પ્રેમ પુષ્પને ધ્યાન આપણું કરું હું કરગરી;
ભાવરૂપ ભોળાને આરતી, પ્રેમથી આરોગશે,
દેહ દ્રવ્યની ભેદ નહીં રહે, રૂપને અપરાધ શો ? ૯

આરતની આરતી કરીને, નિરંજન આરા નાથને;
નિતી રીત કે પ્રિત નથી, માટે નિભાવી લ્યો દાસને.
હું પાંખડી પાપી પૂરો, કામી કોધી છું અતિ;
શોક મોહને ભોભમાં હું, વહી ગયો છું શ્રીપતિ. ૧૦

[૧૨]

દોશ જોતાં દાસતા, દેમ પાવકરી સમને પ્રભુ,
કોટી કોટી જન સારિયા, તેમાં એક હું દેમ નહિં સિલુ;
કાલા વાલા દાસના ધરી, ધ્યાનમાં ગોવીંદ તમે,
રડી પડીને રિઝવા હું, જોઈ છું પ્રભુ આ સમે. ૧
નાહિ નાહિ મુખમકી, મોકાર પ્રાકું શ્રીહરિ,
વાર વાર વિરૂંધવર, વિનનિ કરે છું કરમરી,
શ્રી શુકદેવ દયાળ માયે, બિરાજો સમરમ ધણી,
સહુ હરિજનોના સ્નેહથી, ગણપતે વિપત્તિ નહિ મણી. ૨

इति परापूर्णा संपूर्ण.

શ્રી મુકામક.

હરિગીત ૭૬.

બેદા બેદને પૂજ્ય પાપો, મોહ માયા દુર ગયાં,
 ગુર વચનથી દુઃખરૂપ, સંશય સહુ શાંતિ થયા;
 આવન બહાર પરથી પાર, વિ મુક્ત પદને નિરખીયું,
 ગુણ રહિત તે આર્ગમાં, પછી વિધિને નિષેધ શું ? ૧

સહુ શરિરમાં એક આત્મા બહાર ભિતર નિરખીયો,
 ગગન પેરે પૂર્ણ રીતે, સર્વમાં વ્યાપી રહ્યો;
 મળ કારણથી પછી કાંય, કાર્ય બાકી નવ રહ્યું,
 ગુણ રહિત તે આર્ગમાં, પછી વિધિને નિષેધ શું ? ૨

ધાર અગ્નિમાં મળી, જેમ સોના રૂપે થઈ રહ્યું,
 દુધમાં જેમ દુધ, પાણીમાં એકજ થયું;
 એમ શ્વ ઉપાધી મટતાં, એક રૂપે થઈ રહ્યું;
 ગુણ રહિત તે આર્ગમાં, પછી વિધિને નિષેધ શું ? ૩

જેને વિષે પદ્મ ભૂતરૂપ, અખિલ વિશ્વ સમી ગયું,
 સ્વચ્છ કેડે પુતંગુ તે, જગત્કિષે જળ થઈ રહ્યું;
 બોધ રૂપ અમૃત સત્ ચિત્, આનંદ પદને નિરખીયું,
 ગુણ રહિત તે આર્ગમાં, પછી વિધિને નિષેધ શું ? ૪

નદિઓના નામ રૂપ, સાગર વિષે જેમ સમી ગયા,
 પૂજ્ય આનંદ રૂપમાં, તેમ ક્યેસે સહુ શાંતિ થયા;

જીવ ઉપાધિ મટી રહેશે, અહરૂપે ભાસી રહ્યું,
ગુણ રહિત તે માર્ગમાં, પછી વિધિને નિષેધ થું? ૫

પોતે પોતામાંથી અનુભવ, જ્ઞાન સર્વજ્ઞ ઉગિયો,
ગગનરૂપ આનંદ ધન, પોતે પ્રકાશિત થઈ રહ્યો;
ત્યારે કોણે હું ને કોણે તું, સહુ પ્રપંચ તિમિર મટી ગયું,
ગુણ રહિત તે માર્ગમાં, પછી વિધિને નિષેધ થું? ૬

કરવું નહીં કરવું રહ્યું નહિં, કાંઈ જીવન મુક્તિમાં,
સત્ય નહિં ભાસે કદી, જેમ દગ્ધ થયેલા વસ્ત્રમાં;
એમ દેહ જેવા માત્રનો, ને લક્ષ્મીનો એકજ થયું,
ગુણ રહિત તે માર્ગમાં, પછી વિધિને, નિષેધ થું? ૭

માયા વનમાં જ્ઞાન અગ્નિ, ધ્યાન વાયુથી થયો,
ત્યારે પૂણ્ય રૂપે પોતે સહુમાં, સત્ય રૂપે થઈ રહ્યો;
વિમળ દૃષ્ટિ તેહની, જેણે સત્ય રૂપને નિરખીયું,
ગુણ રહિત તે માર્ગમાં, પછી વિધિને નિષેધ થું? ૮

ગુરૂ શ્રીશુકદેવજીનાં, વચન જીવન મુક્તિનાં,
મુક્ત રૂપતું ધ્યાન ધરવા, અધિકારિને કલાં;
ગણપત તોને ગુરૂગમથી, જાણીને ચિત્તમાં ધરો,
મુક્ત પદ્મને પામવા, સાધન ચતુષ્ટય આદરો. ૯

इति श्री शुकाष्टकं संपूर्ण.

[૭૫]

ચતુરસોઈ ભાગવતસાર.

- શુકદેવ કહે સુભરામ, ચતુરસોઈ તણો મહિમાય;
ભક્તિ અનુભવ સહિતજ્ઞ જ્ઞાન, કહે પ્રહાને શ્રી ભગવાન. ૧
- પ્રભુ શ્રી મુખે બોલ્યા વાણી, સર્વ રૂપ મને તુ જાણ;
આદિ મધ્ય ને અંતમાં હું છું; ચરાચર વિષે હું વસુંછું. ૨
- નામ રૂપ વડે જે દેખાય, ગુણકર્મથી મહણ જ થાય;
તેને જાણજો શક્તિ તુ મહારી, લેજો અનુભવ નેત્રે વિચારી. ૩
- ખોટું હોય ને સાચું દેખાય, સાચું હોય ને નહીં દરશાય,
તેને જાણજો મારી તું માયા, જેમ રાહુ અને જેવી છાયા. ૪
- ઘટ મડ ને મહદાકાશ, બિન્ન ભાસે ઉપાધિથી ભાસ;
સક્રિમાં વ્યાપક સક્રિથી ન્યાર, જે જે અનુભવથી રૂપ મહાર. ૫
- સહુ નાશ થતાં રહે જોઈ; મહાર રૂપ સમજજો તેહ;
દયા હરિ ગુરુ સંતની શાશે, ત્યારે શુદ્ધ સ્વરૂપ જણાશે. ૬
- એવું નારાયણે કહ્યું જ્યાર, પ્રહરદેવે મહણ ક્યું ત્યારે;
તેણે સૃષ્ટિ રચિ અતિ ભારી, રાખ્યું જ્ઞાન હૃદયમાં સંભારી. ૭
- આ છે વેદ પૂરાણનો સાર, કરે પાઠ જે નર ને નાર;
તેના હૃદયમાં રાંધેનો વાસ, કહે ગણપત દાસનો દાસ. ૮

इति श्री चतुस्रोई भागवत सार संपूर्ण.

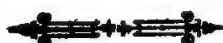
જનકજી મહારાજનાં હસ્તે લખેલું છે.

સમસ્તોત્રી ગીતાસાર.

ગીતાસાર કહે શુકદેવ, સુણો સુણો દુર કરી અહમેવ;
 નર નારાયણ એક રૂપ, તેનું શિષ્ય મુરનું સ્વરૂપ. ૧
 નર રૂપ અર્ચુન અધિકારી, જાણી કહે છે શ્રી કુંજભિક્ષારી;
 માફ રૂપ ઓંકાર જાણી, મને ભજશે જે ઉત્તમ પ્રાણી. ૨
 તરી જશે તેજાણમાં જન, જેનું મારે વિષે છે મન;
 મારે વિષે છે વિશ્વાનો વાસ, નિશ્ચય કરજે રાખી વિશ્વાસ. ૩
 સર્વ વિશ્વ તે મુજને નમે છે, જપ તપ થકી દેહ દમે છે;
 પ્રિતિ મેળવવાને મારી, ધરે ધ્યાન સહ નર નારી. ૪
 સર્વ વસ્તુમાં વાસ છે મારો, ત્યારે દેહ કેમ થશે તારો;
 શુદ્ધ શુદ્ધ ને મુક્ત સ્વરૂપ; આદિ અંતરમાં એક જ રૂપ પ
 જેનો મહીમા અગમ અમાપ, સર્વ વ્યાપક સર્વ પ્રકાશ;
 એનું જાણી મને ભજે જેહ, બ્રહ્મરૂપ થશે નર તેહ. ૬
 જેનું મૂળ ઊંચું નિચી ડાળ, એનું અસત્ય વૃક્ષ વિશાળ;
 તેને તત્ત્વ સહિત મે જાણી, ત્યારે મરશે મોરખાની ધાણી. ૭
 સર્વ પ્રાણીના હૃદયમાં હું છું, સ્મૃતિ જ્ઞાન સહને કરું છું
 એવો નિશ્ચય મનમાં આણ, જેમાં વેદ વેદાંત પ્રમાણ. ૮
 મારે વિષે તું મનને રાખ, મારો ભક્ત થઈ રસ આપ;
 સર્વ રૂપ મને તું ભજજે. સર્વે સંશય મનથી તજજે. ૯
 ભજે ભાવ થકી શુકદેવ, કરી દુર સહ અહમેવ;
 કહે ગણપત દાસનો દાસ, મારા વહાલાનો વિશ્વમાં વાસ. ૧૦

इति श्री सत्सङ्गोक्ती गीतासार संपूर्ण

શ્રોમદ્ ભાગવતની આરતી.

જયદેવ જયદેવ, જયજય શ્રી કૃષ્ણ (૨)	
શ્રી હરિના ગુણ ગાવા (૨) આતિ પોહિયે તૃણા,	જયદેવ ૧
પ્રથમે પરિક્ષિત આપ્પ્યાન, વરણુવ્યું સુખકારી (૨)	
આપ પામીને પોતે (૨) ગાયા ગિરિધારી	જયદેવ ૨
ખીજે શ્રી શુકદેવે, જ્ઞાન કહ્યું ભારી (૨)	
સ્થૂળ સદ્ભના રૂપે (૨) અતિશય હિતકારી	જયદેવ ૩
ત્રીજે વિદ્વર નિકળ્યા ઘેરથી, તીર્થો કરવાને (૨)	
યમુનાશને તીરે (૨) મળીયા મૈત્રેયને	જયદેવ ૪
મૈત્રેય રૂપિયે વિદ્વરને, જ્ઞાન કહ્યું ભારી (૨)	
કપિલ ગિતા રૂપે (૨) મનહર સુખકારી	જયદેવ ૫
ચોથે દક્ષ યજ્ઞની વાત, વિસ્તારે વરણી (૨)	
દ્રુવ પૃથુનું આપ્પ્યાન (૨) પૂરંજન કરણી	જયદેવ ૬
પાંચમે પ્રિયવ્રતની વાત, ભરતાપ્પ્યાન કહ્યું (૨)	
ભૃગોળ ખગોળને કહી પછી (૨) નરકાપ્પ્યાન કહ્યું	જયદેવ ૭
છઠે અગમેલ આપ્પ્યાન નારાયણ કવચ કહ્યું (૨)	
છેદ વિજયને કહી પછી (૨) જન આતિ શ્રેષ્ઠ લખ્યું; જયદેવ ૮	
સાતમે પ્રલ્હાદનું આપ્પ્યાન, વરણુવ્યું વિસ્તારે (૨)	
આરે વર્ણના ધર્મો (૨) કથીયા મહારાજે	જયદેવ ૯

[૭૮]

- આહમે મજેન્દ્રનું આખ્યાન, સામર મથન કર્યું (૨)
 બલી રાગને ચાચી (૨) સધળું હરણુ કર્યું; જયદેવ ૧૦
 નવમે ચંદ્ર સૂર્યનાં વંશ, આખ્યાન સહિત કલા (૨)
 અનેક રાગનાં નામો (૨) મુખે નવ જાય કલા; જયદેવ ૧૧
 દશમે કારામહામાં, પ્રગટયા મુરારિ (૨)
 ગોકુળમાં જઈ લીલા (૨) કીધી અતિભારી જયદેવ ૧૨
 કંસાદિક સહુ દુષ્ટો, દમીયા મહારાજે (૨)
 દારામતિ જઈ વસીયા (૨) ભક્તોને કાજે; જયદેવ ૧૩
 એકાદશે ઉદ્ધવને, રાન કર્યું ભારી (૨)
 વિચાર કર્યાંથી તરિયાં (૨) અગણિત નરનારિ; જયદેવ ૧૪
 દ્વાદશ સ્કંધ અવ્યય કળિ વરણુન કર્યું (૨)
 પરીક્ષિત મોક્ષ કરીને (૨) પુસ્તક પુરું કર્યું; જયદેવ ૧૫
 દ્વાદશ સ્કંધની આરતી, જે કોઈ ગાશે (૨)
 શ્રી શુકદેવ કૃપાથી (૨) મુખશાંતિ યાશે; જયદેવ ૧૬

(હવે શ્રીમદ્ ભાગવત દ્વાદશ સ્કંધની આરતી સંપૂર્ણ.)

[૭૨]

સાધન માળા.

સાધન માળા.

- શ્રી ગુરુદેવ વિનંતિ કરે; હૃદય કમળમાં ધ્યાનજ ધરે;
આધિ વ્યાધિ વળગ્યાં બહુ, એ દુઃખ કોને બચેને કહુ.
- જન્મ મરણ કેમ ટળશે, ગુરુ સાધન એવાં શું આદરે;
જ્ઞાન હૃદયમાં ક્યારે થશે, મન શાંતિ ક્યારે પામશે. ૨
- વચન શુણી શુકદેવજ વદે, હરિજન હોય તે ધરજો રહે;
હિંસા મન વાણીને કહ્યું, ગણી જોઈ કદી નહિ થાય. ૩
- સત્ય વચન નિત ભાંગેમુખે, કોઈના ચિત્તને દેનહિ દુઃખ;
અહમકાર પાળે બહુ ખેડ, કોઈ સાથે નહિ રાખે વેર. ૪
- ક્ષમા દયા ને ધીરજ ધરે, ભોજન શુદ્ધ નિરંતર કરે;
તપ સતોષ પ્રભુ વિશ્વાસ, સંત સમાગમમાં નિત વાસ. ૫
- નિયમ ધરી નિત્ય ધ્યાનજ ધરે, ગુરુ શબ્દનું રટણુજ કરે;
સાધન જ્ઞાન થવાને કાજ, શ્રી મુખે વદીયા મહારાજ. ૬
- પ્રેમ કરીને દિલમાં ધરો, તો ભવસાગર સેહેજે તરો;
આંતિ ભાગી થાશે જ્ઞાન, તો પુજને ભાસે ભગવાન. ૭
- સત્યરૂપ વ્યાપક છે હરિ, ભાસે નહિ અજ્ઞાને કરી;
માટે રાખો નિત્ય વિવેક, સત્ય નામની ધરવી ટેક. ૮
- દેહ ભાવને કરો દુર, તો તું અહમકાર ભરપૂર
ગણુપત સહુ હરિજનનો દાસ; શ્રી શુકદેવનો સખ ધરવાસ. ૯

इति साधनमाला संपूर्ण.

[૮૦]

ધ્યાનમૂલં ગુરુમૂર્તે પૂજ્યમૂર્તિં શુકપદં ।

મંત્રમૂલં ગુરુ વાક્યં, મોહમૂલં ગુરુ કૃપા ॥૧॥

નૃસીંહઃ ગુરુ પાદોદિકં પીત્વા શુરો યચ્છિન્ન મોહનં ।

ગુરુ મૂર્તેઃ સદાચ્ચત્ત્વં શુર મંત્ર સદાજપેત્ ॥૨॥

ગુરુ શ્રદ્ધા ગુરુ વિશ્વઃ ગુરુ દેવો મહેશ્વરઃ ।

ગુરુરેવ પરબ્રહ્મ તસ્મૈ શ્રીગુરુવે નમઃ ॥૩॥

ધુન્યે.

જય શ્રીરાધા વશ્વભ ગોવિંદ ગોપાળ વાસુદેવ.

ગોપાળ વાસુદેવ, ગોપાળ વાસુદેવ. (૨) જય શ્રીરાધા

જય શ્રી શુકદેવ, જય શ્રી શુકદેવ, જય શ્રી શુકદેવ, જય શ્રી શુકદેવ.

શુકદેવ શુકદેવ શુકદેવ શુકદેવ શુકદેવ શુકદેવ

“શ્રીશુકદેવ મહારાજકી જય, નર્મદે માતકી જય, સત્યનારાયણ દેવકી જ.”

મહામાર્ગના

સગ—ધીવશ્વભ વિઠ્ઠલ શ્રીશુ સ્વામી; સામળીઆ—મહાલા,

જય શ્રી શુકદેવ ક્યાલુ સ્વામી, સદ્ગુરુશ મહારા.

છો વ્યાપક ને બહુ નામી, રહો મનમાં મહારા-ટેક.

શુદ્ધ સ્વરૂપે રહ્યા જગમાં, સદ્ગુરુ સ્થાવર જંગમને જળ સ્થળમાં. રહો ૧

પાંચ તત્ત્વોથી સડમાં બાસો, સદ્ગુરુ રહ્યા સતોમાં વધીવાસો; રહો ૨

ગાન ભક્તિનો રસ પાવા, સદ્ગુરુ પ્રકટયા છો લાડ લડાવ; રહો ૩

લીલા લહારી અતિ ભારી, સદ્ગુરુ કોઈને બુદ્ધિ બેઠી છે કારી. રહો ૪

બહાનું ધરીને બેઠો ચરણે, સદ્ગુરુ અશ્વપતને રાખો શરણે. રહો ૫

(શ્રી શુક સિદ્ધાન્ત, પંચરત્ન વગેરે સમાસ.)

પુસ્તકો મળવાના ઠેકાણાં

- અંકલેશ્વર—શ્રી શુકદેવ મહારાજના મંદિરમાં
 સુરત—હરિપ્રસાદ બાળસુકુન્દ બદ. ઠે. હરિપુરા ભવાનીના વડ,
 “સત્સંગ શુવન”
 સુબાઈ—કૃષ્ણપ્રસાદ શિવરાંકર બદ. ઠે. નવી સુખાનંદ ચાલ, રમ
 નં. ૨૭ હીરાબાગ પાછળ સી. પી. ટેંક પો. નં. ૪
 તડકેશ્વર—મહારાજ શ્રી જગન્નાથજી તા. માંડવી વાયા કીમ.
 શ્રીશુકદેવ—મહારાજ શ્રી લક્ષ્મણજી નર્મદાતટ ઉપર નાંદોદ લાઈન
 પોસ્ટ પ્રતાપ નગર
 શીશોદા—ઉપાધ્યાય રામશંકર દુકીરલાઈ તા. અંકલેશ્વર કોસબા ચઢને
 ભરૂચ—પ્રીતમલાલ જગનલાલ ઝવેરી ઠે. શુતનાથ મહાદેવ આગળ

સૂચી પત્ર

જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, ભક્તિથી ભરપૂર ઉત્તમ વાંચવા લા

—: પુસ્તકો :—

શ્રીમદ્ શ્રોત્રિય બ્રહ્મનિષ્ઠ-શ્રીસદ્ગુરુ શુકાચાર્ય મુદ્દર્શન
તારકશ્રી પ્રકટ થએલાં પુસ્તકો

શ્રી શુકદેવ વાણીવિલાસ ભાગ ૧ લો	૦-
શ્રી શુકદેવ વાણીવિલાસ ભાગ ૨જો	૦-
શ્રી શુકદેવ નવરત્ન પ્રકાશ	૦-
શ્રી શુકગીતા	૦-૪-૦
શ્રી સપ્તાહલિક વ્યાખ્યાનો	૦-૪-૦
શ્રી સનાનન ધર્મ રહસ્ય	૦-૨-૦
શ્રીમદ્ ભાગવત આરતિ	૦-૬-૬
શ્રી કર્તવ્ય વીધી [નિત્ય નિયમ]...	૦-૧-૦
શ્રી શુકોપનિષદ	૦-૧-૦
શ્રી સદ્ગુરુ શુકદેવ આશ્રિત શ્રેયસાધક વર્ગ તારકશ્રી પ્રકટ થએલા પુસ્તકો			

આસ સત્પ્રાધકો માટે બહાડેલા ભાવ

મુખોધ-સાગર ભાગ ૧લો સોનેરી પાકું પુઠું	૧-૮-૦
મુખોધ-સાગર ભાગ ૧લો સદ્ પાકું પુઠું...	૧-૪-૦
સદ્ગુર મહાત્મ્ય અને ભજન નિરખદ્વિતિ	૦-૨-૦
ગજલ સુચક	૦-૧-૦
શ્રી સદ્ગુરુ શુકદેવ મહારાજના દોષ્ટા	૦-૧-૦
શ્રી સદ્ગુરુ તથા લેખનાં અર્થાંશ સક્રિયાના સંકલ્પ	૦-૧-૬
પોષ્ટ કારા બંધાવવાને પોષ્ટ આજ્ઞા સમજાવો			

